

Agonistik Politika Perspektifinde Türkiye’de Yaşayan Ermenilerin Eğitimsel Sorunlarının Analizi (Agos Gazetesi Üzerinden Nitel Bir Çalışma)

Gözde Yılmaz*

Özet

Türkiye’de yaşayan Ermenilerin eğitim sorunlarının yıllar perspektifinden bakılarak çözümlenmesi, çözüm getirilmiş veya getirilememiş eğitimsel durumların yansıtılması konusunda önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı Agonistik politika perspektifinde, Türkiye’de yaşayan Ermeni toplumunun eğitimsel sorunlarını saptamak, bu sorunların, yıllara göre hangi konu başlıklarında evrildiğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda da, Agos gazetesi 1996-2014 yılları itibari ile incelenmiş; Türkiye ve diğer ülkelerin, Türkiye’deki Ermeni toplumunun eğitim sorunlarına bakış açılarının daha net bir şekilde çizebilmesine avantaj oluşturulmuştur. Çalışmada nitel araştırma yönteminden döküman inceleme tekniği kullanılmış ve betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma sonuçlarında; Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası ve bölgesel güçlerin onayladığı belgeler ve sözleşmelerin dikkate alınma-

dığı; Lozan Antlaşması’nda imzalanan, azınlıkların eğitimi ile alakalı maddelerin uygulanmadığı; Ermenice öğretebilecek öğretmen yetiştirme sıkıntılarının olduğu; Ermeni okullarında, diğer okullardan farklı bir yönetmelik ve kanun uygulamaya ihtiyaç duyulduğu; müdür başyardımcısı pozisyonunun çift başlılık yaratıp, huzursuzluklara yol açtığı; Ermeni okullarında, eğitim materyali, derslerde okutulacak kitaplar ve uzmanların temini konusunda maddi desteğe ihtiyaç duyulduğu; Ermeni öğrencilere yönelik ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici ifadelerin ders kitaplarından kaldırılması gerektiği; Ermeni okullarında okumak için, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan öğrencilerin de sisteme dahil edilmesinin elzem olduğu; vakıflar üzerinde yaratılan baskıların kaldırılması sürecinin faaliyete geçirilmesi gerektiği; kamu kurum ve kuruluşları ile Ermeni okullarının diyalogunun güçlendirilip, halkın var olan eğitimsel sorunlar hakkında daha çok bilgilendirilmesi ve elde edilen sorunların Agonistik politika perspektifinde ele alınması gerektiği bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Agonistik Politika, Agos Gazetesi, Ermeni Azınlık, Eğitimsel Sorun, Azınlık Eğitimi

Giriş

Eğitim en genel anlamıyla insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir¹. Her toplum varlığını sürdürmek için eğitim kurumuna gereksinim duyar. Temel amacı topluma yararlı bireyler yetiştirmek olan eğitim kurumlarının; toplumsal, siyasal, ekonomik ve bireysel gelişim olmak üzere dört temel işlevi olduğu söylenebilir². O halde eğitim, toplum yaşamının kurallara göre ve düzenli olarak sürdürülmesi için toplum tarafından oluşturulan temel araçlardan biridir³. İnsanın olgun, erdem sahibi ve mükemmel bir varlık haline gelme/getirilme sürecidir⁴.

(*) Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Uzmanı.

- (1) Nurettin Fidan, Okulda Öğretme ve Öğretme, Pegem Akademi, 3.Baskı, 2012, 08.09.2014, <http://pegem.net/dosyalar/dokuman/23022012131839%C4%B0nternet%20%C3%B6rnekleme.pdf>, s.8
- (2) Nurettin Fidan-Münire Erdem, Eğitime Giriş, Alkım Yayıncılık, Ankara, 1998, s.66
- (3) A.Kadir Aslan, Eğitimin Toplumsal Temelleri, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı:5, 2001, s.27
- (4) Niyazi Özer, Eğitimin Felsefi Temelleri, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2011, 8 Eylül 2014, <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/442/file/ebgbolum3.pdf>, s.7

Eğitim politikalarının içeriği, kimi ülkelerde gruplara göre değişebilmekte ve bu süreç iyi yönetilemediği takdirde sorunları da beraberinde getirmektedir. Azınlık olarak nitelendirilebilecek bu grupların tanımını yapmak gerekirse; farklı bir dinsel, etnik veya dilsel kimliğe sahip olan, bu kimliği muhafaza etmek isteyen, toplum içerisindeki diğer gruplardan sayıca daha küçük olan ve hakim konumda bulunmayan bir grup olarak ifade edilebilmektedir⁵. Azınlıklar, bir devlet otoritesi altında yaşayan, aralarında din, dil, ırk farkı bulunan, özel anlaşmalarla verilen haklardan yararlanan gruplardır⁶. Türkiye’de azınlıkları tanımlayan ve haklarını güvenceye alan ayrı bir Anayasa maddesi veya kanunu yoktur. Avrupa Birliği’ne üye ve aday devletler dahil olmak üzere, pek çok devlette bu durum farklıdır. Örneğin Macaristan ve Hırvatistan’da azınlıkların kültürel hakları dahil bazı hakları doğrudan Anayasa tarafından güvenceye alınmıştır. Bulgaristan anayasası ise ‘azınlık’ kavramını kullanmamakla birlikte, anadili Bulgarca olmayan vatandaşların eğitim hayatında anadillerini öğrenme ve kullanma haklarını korumaya almıştır⁷. Azınlıkların anadil ve eğitime ilişkin hakları, Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası ve bölgesel mekanizmaların kabul ettiği sözleşmeler ve belgeler tarafından güvence altına alınan insan hakları arasında yer alır. Bu mekanizmalar arasında Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi (AK), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Türkiye’nin üyeliğe aday olduğu Avrupa Birliği gelmektedir⁸.

Türkiye’de yaşayan azınlıkların kendi eğitim kurumlarını kurma ve yönetme hakları, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan antlaşmasında; ‘Azınlıklarının Korunması’ başlıklı 3. bölüm altında sıralanmıştır. Geçerliliği devam eden bu antlaşmanın 39, 40 ve 41. maddeleri, eğitimsel ve kültürel boyutta yapılması gerekenleri göstermesi bakımından önemlidir. Bu maddelerin içerikleri şu şekildedir:

Madde 39: Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk yurttaşları, Müslüman olan-

lar ile aynı medeni ve siyasal haklardan yararlanacaklardır. Türkiye’de yaşayan herkes din ayrımı gözetmeksizin kanun önünde eşit olacaktır. Din, inanç ya da mezhep farkı, hiçbir Türk yurttaşının medeni ve siyasal haklarından yararlanmasına ve özellikle genel hizmetlere kabulüne, memurluğa ve yukarı derecelere ulaşmasına ya da çeşitli meslekleri ve sanatları yapmasına bir engel sayılmayacaktır. Herhangi bir Türk yurttaşının, gerek özel ya da ticari ilişkilerinde, gerek din, basın ya da her türlü yayın konusunda ve gerek toplantılarda herhangi bir dili serbestçe kullanmasına hiçbir sınır koyulmayacaktır. Resmi dilin varlığı kuşkusuz olmakla birlikte, Türkçeden başka dil ile konuşan Türk yurttaşlarına yargıçlar önünde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri için gerekli kolaylıklar gösterilecektir.

Madde 40: Müslüman olmayan azınlıklara mensup olan Türk yurttaşları bu bakımdan ve fiilen öteki Türk yurttaşlarına uygulanan işlemlerin ve sağlanan güvencenin tıpkısından yararlanacaklar ve özellikle, harcamaları kendilerince yapılmak üzere, her türlü yardım, dinsel ya da sosyal kurumları, her türlü okul ve benzeri eğitim öğretim kurumları kurma, yönetme ve denetleme ve buralarda kendi dillerini özgürce kullanma ve dinsel ayinlerini serbestçe yapma bakımından eşit bir hakka sahip bulunacaklardır.

Madde 41: Genel öğretim konusunda Türk Hükümeti, Müslüman olmayan yurttaşların önemli bir oranda yerleşmiş oldukları kentler ve kasabalarda, bu Türk yurttaşların çocuklarının ilkokullarda kendi dilleriyle öğretim görmelerini sağlamak üzere, gerekli kolaylıklar gösterilecektir. Bu hüküm, Türk Hükümetinin söz konusu okullarda Türk dilinin öğretilmesini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır. Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk yurttaşlarının önemli oranda buldukları kentlerde

(5) Nurcan Kaya, Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Cilt 2), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2013, s.6

(6) Mehmet Deri, Türkiye’de Azınlık ve Azınlık Okulları, IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.25

(7) Kaya, a.g.e.,s.8

(8) Kaya, a.g.e.,s.70

ya da kasabalarda, bu azınlıklar Devlet bütçesi, Belediye ya da benzeri bütçelerde eğitim, din ya da hayır işleri amacıyla genel gelirlerden verilecek paralardan yararlanma ve ödenek ayrılması konusunda hakça bir pay alacaklardır. Söz konusu paralar, ilgili kurumların yetkili temsilcilerine ödenecektir⁹.

Belirli azınlık grupları hak sahibi olarak tanımlanmış ve sadece “Müslüman olmayan azınlıklar”dan söz edilmiş; uygulamada da sadece Ermeniler, Rumlar ve Museviler Antlaşmada yer alan haklardan yararlandırılmış ve diğer dini azınlıklar Antlaşmanın sağladığı korumanın dışında bırakılmıştır. Böylece Osmanlı İmparatorluğu döneminde Süryaniler ve Keldaniler gibi toplulukların kurup yönettiği okullar, Cumhuriyet döneminde kapatılmıştır. 1924-1925 eğitim-öğretim yılında dahi ülkede 138 azınlık okulu varken, 2011-2012 eğitim öğretim yılında bu sayı 22’ye düşmüştür. Tamamı İstanbul’da bulunan bu okulların 16’sı Ermenilere, 5’i Rumlara, 1’i de Musevilere aittir¹⁰.

Ermeniler, azınlık grupları içerisindeki konumlarının getirdiği dezavantajlarla uzun yıllardır Türkiye gündeminden düşmemektedir. Makalenin konusu olan eğitimsel perspektiften bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu döneminden günümüze bu alanda giderek artan bir sorun demetiyle karşı karşıya gelinmektedir. İmparatorluk döneminde, azınlıkların kendi eğitim-öğretim kurumlarını oluşturma durumları incelendiğinde; 1894 yılında 6.437 gayrimüslim okulu varken, sadece 1901 yılında Anadolu’da 818 Gregoryen Ermeni okulunun bulunmakta olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sayı, sadece semt okullarını içermekte; özel okulları, merkezi ve yüksek okulları, Protestan ve Katolik Ermeni okullarını kapsamamaktadır. Günümüzde sadece 16 adet Ermeni okulundan bahsediliyor olunması, yıllar bazında Ermenilerin okullaşma oranının negatif durumsallığını göstermektedir.

Türkiye’de yaşayan Ermenilerin eğitimsel sorunları, Agonistik politika perspek-

tifinde ele alındığında, sorunların çözümü doğrultusunda bir yöntem oluşturulabilmektedir. Nitekim Agonizm, bir diğeri için derin bir saygı ve ilgi duymayı ifade eder; Yunanca ‘Agon’ terimi kazanma ya da kaybetme üzerine kurulu bir yarıştan ziyade, çözümün kendisine odaklanır.¹¹ Çağdaş Agonistik politika, iktidar ve çatışmanın siyasal/toplumsal ilişkiler alanından sökülüp atılamayacağı temel tezini kendisine şiar edinen; özgürlükçü ve çoğulcu bir siyasal söyleme sahip modern bir düşünce hareketi olma özelliğini taşır¹². Olumsuzluk ilkesinin kılavuzluğunda her türlü özcü kavrayış ve ilkenin kesin bir dille reddedildiği bu düşünce hareketinde, toplumsal olanın kurucu ve yıkıcı ilkesi olarak siyasal olana merkezi bir anlam ve önem atfedilir. Siyasal olan, ne nesnel çıkarların açığa vurulduğu veya çarpıtıldığı bir alan ne de grupların veya bireylerin verili çıkarlarının birbirleriyle bütünleştiği bir alandır. Siyasal olan, çıkar ve kimliklerin oluşum halinde olduğu, birbirleriyle mücadele içine girdiği ve sürekli bir yeneden anlamlandırmaya tabi tutulduğu süreçtir. Bu kapsamda en temel etnik-politik görevlerden biri; herhangi bir kapalı kimliği aşmak ve siyasal alanı ‘oluş’un tezahürüne açık tutmaktır¹³. Tully’nin Strange Multiplicity’de Octavia Paz’dan alıntılanarak aktardığı şu sözler, Agonistik yaşam felsefesini özetler niteliktedir¹⁴: “Dünyaları harekete geçiren şey, farklılıkların etkileşimidir, onların birbirlerine doğru çekilmesi ve geri itilmesidir. Yaşam çoğulluktur, ölüm ise yeknesaklıktır. Farklılıkları ve özellikleri bastırmak, farklı medeniyet ve kültürleri ortadan kaldırmak aracılığı ile ilerleme, yaşamı zayıflatır ve ölümü destekler. Teknik ilerleme inancında zımnen içerilen herkes için tek bir medeniyet ideali, bizi güçsüzleştirir ve kötürüm

(9) Başkent Üniversitesi, Barış Antlaşması (Traile de Paix), http://sam.baskent.edu.tr/belge/Lozan_TR.pdf

(10) Kaya, a.g.e., s.11

(11) Samuel A.Chambers, Language and Politics Agonistic Discourse in The West Wing, Ctheory, a098a, 2001, 8 Eylül 2014, <http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=317>, s.17

(12) Murat İnce, Agonistik Politika, Atif Yayınları, İstanbul, 2014, s.3

(13) Alan Finlayson, “Introduction:Being Plural” Democracy and Pluralism: The Political Thought of William E. Connolly, Routledge Innovations in Political Theory, 2000,s.12

(14) James Tully, Strange Multiplicity: Constitutionalism in the Age of Diversity, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, s.186

kılar. Yok olmaya yüz tutan her bir dünya görüşü, yitip giden her kültür, bir imkanı yok eder.” Tanımlar ışığında, dezavantajlı grupların eğitimsel sorunlarını, Agonistik politika ışığında analiz etmek, problemlerin çözümünde avantajlı bir konum oluşturmaktadır.

Eğitim politikalarında önemli yer işgal eden ve kimi zaman tartışma başlıkları arasına giren anadilde eğitim konusu; sorunların Agonistik politika benimsenerek dayanışma yöntemi ile çözüldüğü kimi ülkeler bazında örneklendirilebilmektedir. Örneğin; İspanya’daki Bask Özerk Bölgesi’nde bulunan bir Baskça-İspanyolca çiftdilli programın öngördüğü Baskça okuma-yazma becerilerini geliştiren Baskça eğitim, sadece Baskça’nın değil, çoğunluk dilinde (İspanyolca) okur-yazarlığın gelişimine de önemli derecede katkıda bulunmuş ve daha derin bir kavramsal-dilsel yeterliliğin gelişimini sağlamıştır. Hem Bolivya hem de Güney Afrika’nın, egemen olmayan dillerin sürekliliğine ve gelişimine yönelik; egemen olmayan dillerin, egemen dil gruplarındaki kişilerce çalışmasına ve herkese açık kültürlerarası bir eğitime yönelik resmi politikaları bulunmaktadır. Etiyopya, ilköğretimde sekiz yıl boyunca eğitim aracı olarak anadilinin gelişimini destekleyen eğitim politikası (ulusal dil olan Amharca ve İngilizce okulda ders olarak öğretilmektedir) gütmektedir. Bilinen en iyi çokdillileştirme programı, 1960’larda Kanada’da geliştirilmiştir. Kanada’da her ikisinin de saygın bir yeri olan İngilizce ve Fransızca dilleri konuşulmaktadır. Burada çocuklarını bu tür programlara gönderen eğitilmiş aileler, resmi olarak çocuklarının çiftdilli olmalarına ve bu dillerde okuma-yazma becerileri geliştirmelerine yardım etme şansına sahiptirler. Güney Afrika ve Etiyopya gibi ülkelerde, geniş çapta anadili temelli eğitim politikaları benimsenmekte; Malavi gibi, çiftdilli eğitimde deneyimi olan ülkelerde anadili eğitiminin kullanımı eskisinden daha uzun sürmekte; Kamboçya, Mozambik ve Tayland gibi ülkelerde, okul dışı eğitimdeki deneylere ve deneyimlere dayanarak, ulusal

diller programa eklenmekte; Gana ve Gine Cumhuriyeti’nde ulusal diller planlı bir şekilde eğitime dâhil edilmekte; Papua Yeni Gine, ilköğretime 350-400 düzeyinde farklı dil dahil etmektedir. Bu tür uygulamalar, farklılıklardan sinerji doğacağını savunan Agonistik politikanın, demokratik uygulamalarına örnek oluşturmaktadır.

Türkiye’de yaşayan Ermenilerin, eğitimsel ve kültürel sorunlarının güncel olarak takip edilmesini sağlayan medya unsurları yok denecek kadar azdır. Bu çalışmada kullanılan Agos gazetesi, 5 Nisan 1996 tarihinden itibaren yayımlanıp; Ermeni toplumunun Türkçe ağırlıklı ilk gazetesi olma özelliğine sahiptir. Ermeni toplumunun geçmiş ve günümüz sorunlarını ele alan Agos gazetesi, süreç içerisinde sosyolojik incelemeleri ve durum saptamalarıyla Türkiye’deki siyasi kanadın gündemini işgal edecek bir seviyeye ulaşmıştır. Eğitimsel sorunlara verdiği ağırlık Agos’a, araştırmacıların yararlandıkları bir kaynak olma imkanını sağlamıştır. Alanyazı incelendiğinde, Türkiye’de yaşayan Ermeni toplumunun eğitimsel sorunlarını konu alan çok az araştırma bulunduğu tespit edilmiştir. Fakat bu araştırmaların hiçbiri, eğitimsel sorunları yıllar bazında ve Agonistik politika bağlamında ele almamıştır.

Büyükkarcı (2003), “*İstanbul Ermeni Okulları*” adlı kitabında, Ermeni okullarının tarihçesi ve amaçları üzerinde durmuş; Osmanlı’dan Cumhuriyet dönemine uzanan çizgide bu okulların etkinlikleri, kuruluş amaçları, yönetim yapıları, öğretim kadrosu ve ders öğretim programlarını ele almıştır. Durmuş (2013), “*Öğretmenlerin ve Mezunların Bakış Açısından Ermeni Azınlık Okullarında Tarih Öğretimi*” adlı yüksek lisans tezinde, tarih derslerindeki Ermeni sunumlarından hoşnut olmayan Ermenilerin, sözlü tarih anlatımını kendilerine daha yakın bulduklarını, kendileri açısından asıl sorunun devlet okullarıyla aynı müfredatın okutulması değil, mevcut müfredatın içeriği olduğunu saptamıştır. Ayrıca, Tarih ve Sosyal Bilgiler derslerinde,

Ermenilerle ilgili konuların anlatımı sırasında öğreticilerin büyük bir bölümünün sesiz kalmayı tercih ettiklerini ve öğretmenlerin de bu konular sırasında gerildiklerini ortaya koymuştur. Bu durum, özellikle en önemli eğitim materyali olan ders kitaplarında Türkiye'deki azınlıkların sunuluş biçiminin yeniden gözden geçirilerek düzenlenmesi gerekliliğini meydana çıkarmıştır. Başargan (2013), "İstanbul'daki Ermeni Liseleri" adlı yüksek lisans tezinde, İstanbul'daki beş Ermeni Lisesi çerçevesinde, azınlık okullarını ilgilendiren yasal düzenlemeleri, Lozan Antlaşması'ndan başlayarak incelemiş ve bu okullardaki eğitim ve öğretim faaliyetleri ile mali yapılar hakkında bilgi vermiştir. Bunun yanında, ülkedeki siyasi gelişmelerin azınlık okulları üzerindeki etkisine ilişkin de değerlendirmeler yapmıştır.

Somel (2013), "Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözümler Projesi Raporu, Gayrimüslim Okulları Nasıl Azınlık Okullarına Dönüştü- Cilt 1" adlı kitapta; Türkiye'deki "azınlık" okullarının geçmişten günümüze süregelen sorunlarını görünür kılmayı, Türkiye'de insan haklarına ve kültürel haklara saygılı, ayrımcılıkları azaltan, demokratik bir eğitim anlayışının yerleşmesini ve buna ilişkin tartışmaların demokratik bir zeminde yapılabilmesini kolaylaştırmayı hedeflemiştir. Böylelikle tarihi bir perspektifte "azınlık" okullarında yaşanan travmatik süreçleri kamuoyuna duyurmak, siyasal iktidara eğitimle ilgili mevzuat değişikliği ve uygulamalara ilişkin tavsiyelerde bulunmak amaçlanmıştır. Kaya (2013), "Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri-Cilt 2" adlı kitapta; azınlık okullarının 20. yüzyılın başından itibaren, özellikle Tevhid-i Tedrisat Kanunu'ndan (1924) günümüze kadar uzanan dönemde yaşadığı sorunlar ve bunlara yönelik çözüm önerileri ele alınmıştır. Somel ve Kaya (2013), "Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri-Cilt 3" adlı kitapta; azınlık okulları sorunları ile alakalı, tanıkların anlatımlarına, yasal mevzuatlara ve konuyla ilgili yapılan uygulamaların irdelemesine yer verilmiştir.

Çalışmalar incelendiğinde, Türkiye'de yaşayan Ermenilerin okullar bazında karşılaşılan sorunları üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu çalışma, bulguların sorunları yıllara göre sınıflandırması ve de Agos gazetesinin; Türkiye'de yaşayan Ermenilerin eğitim durumlarına olan bakış açılarını yansıtan bir görsel alan sağlaması ve bu sorunların Agonistik politika perspektifinde detaylı olarak çözümlenmesine olanak tanınması bakımından farklılık göstermektedir. Agos gazetesi üzerinde yapılan bu çalışma; Türkiye'de yaşayan Ermeni toplumuna olan bakış açılarının ve dış faktörlerin politika yapanlar üzerindeki etkilerinin yıllar süzgecinde, eğitim başlığı altında görülebilmesini sağlamaktadır. Araştırmada Agos gazetesinin ele aldığı haberler üzerinden, Türkiye'de yaşayan Ermenilerin eğitimsel sorunları yıllar bazında bulgulanmıştır ve ortaya çıkan sorunlar Agonistik politika perspektifinde irdelenerek çözümlenmiştir. Araştırmada; "Agos Gazetesi Arşivlerinde Türkiye'de Yaşayan Ermenilerin Eğitimsel Sorunları ile İlgili Yapılan Tespitler Nelerdir?" ve "Agonistik Politika Perspektifinde Türkiye'de Yaşayan Ermenilerin Eğitimsel Sorunları Nasıl Çözümlenmektedir?" şeklinde ifade edilen iki alt probleme cevap aranmıştır. Bunun için öncelikle, Agos gazetesi arşivlerinde kayda geçirilen, Türkiye'de yaşayan Ermenilerin eğitim sorunları tespit edilmiş; ardından ise sorunların dahil edildiği konu başlıklarının yıllara göre evrilme durumları tablolastırılarak, Agonistik politika ışığında çözümlendirilmiştir.

Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yönteminin doküman inceleme ve betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemi, araştırmanın amacına uygun kaynaklara ulaşmada ve elde edilecek verilerin tespit edilmesinde kullanılmaktadır¹⁵. Doküman analizi, çalışılacak konular ile ilgili olarak

(15) Salih Çepni, Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş, Pegem Akademi, 2000, s.210

yazılı ve basılı belgelerin incelenmesini gerektirir¹⁶. Araştırma verilerinin analizinde ise, betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Betimsel analiz yönteminde; elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır; bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmak için ise veriler mantıklı ve anlaşılır biçimde betimlenip çözümlenerek, neden-sonuç ilişkileri yoluyla sonuçlara ulaşılır.

Araştırmada kullanılan dokümanlara Agos gazetesi arşivlerinden ulaşılmış, arşiv dosyaları incelenerek özgünlüğü kontrol edilmiş, dokümanlar anlaşılabilir olarak analiz edilmiş ve yıllara bazında Türkiye’de yaşayan Ermenilerin eğitim sorunları üzerine yapılan haberler kronolojik bir düzlemde kayda geçirilmiştir. Ardından, analiz edilen bulgular tablolaştırılmış, eğitimsel sorun teşkil eden konu başlıklarının, Agonistik politika ışığında çözümlenmesine gidilmiştir. Alandan araştırmacılar ile birlikte, sorunların ait olduğu konu başlıkları teyit edilmiş ve yararlanılan arşiv kayıtları tekrar kontrol edilerek, araştırmanın güvenilirlik ve geçerliliği sağlanmıştır.

Çalışmada iki alt probleme bağlı olarak iki ayrı yol izlenmiştir. Birinci alt probleme cevap vermek üzere, Agos gazetesi arşivi yayın hayatına başladığı 5 Nisan 1996 yılından günümüze kadar olan süre zarfını içerecek şekilde taranmış ve bulgular kayıt altına alınmıştır. Bu kayıta bir örnek vermek gerekirse; 19.06.1996 tarihinde Agos gazetesinde çıkan eğitim içerikli; “*Cemaat okullarında yönetim kurulları ile öğretim kadroları arasında önemli sorunlar yatmaktadır. Öğretmenler, kendilerine bak etmedikleri bir davranış biçimi karşısında olduklarını belirtiyorlar.*” haberi araştırmada kullanılan haberler arasındadır. İkinci alt probleme cevap vermek üzere; ilk aşamada, yıllar bazında kayda geçirilen haberler, kapsayıcı konu başlıkları altında tablolaştırılmıştır. Örneğin, 20.07.2001 tarihinde, Agos gazetesinde, “*Eğitsel, sosyal-kültürel ve dinsel yaşantısını tamamıyla öz kaynaklarından karşılayan ve Devlet’ten tek bir kuruş yardım alamayan Azın-*

lıklar da ülkenin içinde bulunduğu bu krizden paylarını fazlasıyla alıyorlar.” içerikli yayınlanan haber, ‘*Okulların Mali Sorunları*’ başlığı altında yerini almıştır. Burada amaç, Agos gazetesinde ele alınan haberlerde, Türkiye’de yaşayan Ermenilerin eğitimsel sorunlarının yıllar bazında hangi konu başlıklarında evrildiğini ortaya koymaktır. İkinci aşamada ise, oluşturulan konu başlıkları, Agonistik politika perspektifinde çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırma; Türkiye ve diğer ülkelerin, Türkiye’de yaşayan Ermenilerin eğitim sorunlarına yönelik bakış açılarının medya üzerinden takibine yıllar bazında olanak vermesi ve Agonistik politika tarafından çözümlenmesine uygun zemin oluşturması bakımından önem arz etmektedir.

Bulgular

Bu bölümde her bir alt probleme cevaplar verebilmek adına, alt problemler bazında bir başlıklandırmaya gidilmiştir.

1. Agos Gazetesi Arşivlerinde Türkiye’de Yaşayan Ermenilerin, Yıllar Bazında Eğitimsel Sorunları ile İlgili Yapılan Tespitler Nelerdir?

Bu alt probleme yanıt vermek üzere, 1996 yılından günümüze, Agos gazetesinden elde edilen haberler kayıt altına alınmış, Türkiye’de yaşayan Ermenilerin yıllar bazında oluşan eğitimsel sorunları saptanmıştır.

1996 Yılına Ait Bulgular

Azınlık okullarının temel hedefleri hakkında çoğumuz bilgi sahibi değiliz (25.02.1996. s:6). Ermeni edebiyatı konusunda Türkçe kaynak sıkıntısı çekilmektedir (05.04.1996. s:4). Azınlıklar hocalık yapmalıdır. Ermeniler, Türklerden daha fazla Osmanlı kültürüne vakıftır (05.04.1996. s:6). Liselerin Sosyal bölümü öğrencileri isyan edi-

(16) Ali Yıldırım-Hasan Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006, s.20

yor. Barış resimlerinin savaş çağrılarında kullanılması engellememiz ve bir kitaptaki antisemitist ifadelerin ayıklanması, içinde yaşadığımız toplumda aleyhimize oluşturulan önyargıları değiştirecek kanalların da açık olduğunu göstermiyor mu? (05.04.1996.s:6). Anadillerini şu veya bu sebepten bilmeyenler, öğrenemeyenler, konuşamayanlar ve dolayısıyla da yazıp okuyamayanlar. Bu insanların hali acaba nice? (19.04.1996.s:2). Devlet, yetmiş küsur yıldır uyguladığı politikalarla, azınlıkları sosyal hayatın büyük bir bölümünden tecrit etmiştir. Bir azınlık mensubu subay olamaz, polis olamaz, azınlık okulları dışında öğretmen olamaz, bürokrat olamaz, memur olamaz ve daha bir sürü şey olamaz ama vergi verir ve askerlik yapar (10.05.1996.s: 2). Evet, bir dil bir insan, iki dil iki insan geçeceğinden yola çıkarak bir taraftan 'geçerli', 'faydalı', 'anahtar' dilleri peşi sıra koşarken, çocuklarımıza bu dilleri öğretmek için her türlü maddi ve manevi desteği sağlarken; diğer taraftan kendi özbeöz dilimizi, kendi anadilimizi göz ardı ederek 'üvey evlat' muamelesi yapmaya kalkışmak akıl işi değildir (10.05.1996.s:3). Cemaatimizde şimdiye kadar yapılan araştırmalar son derece sınırlı olmuş, öğrencilerin bu konudaki umutsuzlukları belli olduğu gibi, ne okullarımızın ne de gençlerimizin sorunlarının çözümünde yardımcı olmuştur (10.05.1996.s:6).

Bilim adamlarının sosyal yönleri gelişmiş, çok yönlü, ön yargısız aydınlar olmalarını kim istemez ki? (17.05.1996.s:2). Patrik, Türkiye Cumhuriyeti'nin gayrimüslim vatandaşları olarak Müslüman vatandaşlara tanınan din adamı yetiştirme hakkının kendilerine de tanınmasını talep etti (31.05.1996.s:6). Bir öğrenci, okulda iken azınlık olduğunun farkına varmadığını, ancak okul duvarları dışında bunun kendisine şu veya bu şekilde hatırlatıldığını söyledi (14.06.1996.s:6). Azınlık okulları, Milli Eğitim Bakanlığı'nca sıkı denetimler geçirdi. Teftiş esnasında okul müdürleri en sıkıntılı anlarını kontenjan sorununda yaşadılar. Şartlarda, bir sınıfta bulunması ge-

reken öğrenci sayısı sınırlanıyor. Fakat, okullara yapılan müracaat sayısı ile yönergenin sınırlaması arasında hayli fark var (21.06.1996.s:7). Kültür sorunumuz var. Çünkü, son 30 yıldır yetişmiş sanatçı, edebiyatçı ve bilim adamı sayısı yeterli değildir (05.07.1996.s:2). 1970'li yıllarda milliyetçi muhafazakar düşüncenin içinde egemen olan tüm azınlık okullarını «ajan okulları» ve gayrimüslimleri de «millet düşmanları» olarak tanımlamanın günümüzde de sürüldüğü görülmektedir (05.07.1996.s:3). Ermenileri hırsızlıkla, Yahudileri azınlık ve dönme ırkçılığı, Kürtleri de bölücülükle suçlayan bu kitap (Türk ve Türklük), Talim Terbiye Kurulu tarafından, öğretmen ve orta dereceli okul öğrencilerine ders kitabı olarak tavsiye edilmiştir. Bu tavsiye kararına uyan okullarda, bu veya buna benzer kitapları okuyarak yetişen öğrencilerin, aşağılanan insanlara önyargısız yaklaşması mümkün müdür? (12.07.1996.s:6). Zihinsel tabuların yaratılmasındaki nedenlerin başında eğitim programlarında yeterince yer almayan yurttaşlık ve birlikte yaşama kültürü dersleri gelmektedir (19.07.1996.s:2).

Cemaat okullarında yönetim kurulları ile öğretim kadroları arasında önemli sorunlar yatmaktadır. Öğretmenler, kendilerine hak etmedikleri bir davranış biçimi karşısında olduklarını belirtiyorlar (19.06.1996.s:6). Macarca, Japonca, Rusça vb. öğreten pratik ya da teorik sayısız kitap ve yardımcı kaynak olmasına rağmen Ermenice öğreten bir tek kitap yok (19.07.1996.s:7). Türkiye'de bir üniversitede neden hala bir Ermeni Dili ve Edebiyatı kürsüsü yok? (19.07.1996.s:8). Cemaat okullarındaki öğrenci azlığı, Cemaat Okulu'nun da kapanmasını gündeme getirdi (26.07.1996.s:1). Belli bir süre sonra, okulların sayısı daha da azalacak, giderek teke inecek. Bu birleşme içerisinde Tibrevank'ın da bir gün gireceğini söylemek kehanet sayılmamalı (26.07.1996.s:7). Hintliyan Okulu, kiracı olarak yerleştiği Osmanbey'deki binasından çıkarıldıktan sonra, eğitime elverişli başka bir bina bulamamasından dolayı

kapanmak zorunda kaldı (23.08.1996.s: 3). Zeka özürlü çocuklarımızı normal sınıflarda eğitmeye çalışma sorunu, sanırım tüm cemaat okullarımızda yaşandı ve yaşanacak (30.08.1996.s:2). Cemaat okullarında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından altı çizilerek öncelikle belirtilen ölçünün birinci koşulu, öğrencinin Ermeni olmasıdır. Cemaat okullarında, bugün sadece Ermeni olan çocuklar okuyabiliyor (06.09.1996.s:3). Tateosyan İlkokulu; Rumelihisarı halkının Feriköy, Beşiktaş gibi diğer semtlere göç etmesi nedeniyle sınıf sayısını üçe kadar indirerek, yaklaşık 55 yıl önce öğrenci azlığı sebebiyle eğitime son vermiştir (13.09.1996.s:2).

Türkçe ve kültür derslerinde öğretmen açığı söz konusu. Bu dersin öğretmenlerini, devletin tahsis etmesi yönetmelikler gereği. Okul kendi olanaklarıyla öğretmen temin edip, açığı kapatamıyor (20.08.1996.s:1). Aksiliklerin bir türlü yakasını bırakmadığı Bezazyan Okulu, bütçe sıkıntısı ve öğrenci eksikliği nedeniyle 1985 yılında kapanmak zorunda kaldı (20.09.1996.s:3). Öğrenciler, Ermenice derslerinin kendilerine sevdirilmediğinden şikayet ediyorlar. Derslerde kendilerine ilgilerini çekmekten uzak, faydasız şeyler öğretildiğini, kitapların eski, renksiz ve sıkıcı olduğunu, derslerin zevksiz geçtiğini ifade ediyorlar (27.09.1996.s:6). Ermeni Protestan İlkokulu, kapanan çok sayıda okulumuz gibi bütçe yetersizliği nedeniyle eğitime son vermişti (04.10.1996.s:3). Özel bir bale okulu açmak için Milli Eğitim Bakanlığı'na başvuran bale hocası Sandy Zurikoğlu'na 'Sandy' adı yabancı bir isim olduğu için, bu ada izin verilemeyeceği ancak ismin değiştirilmesi halinde izin verileceği bildirildi (11.10.1996.s:3). Şu anda toplumumuzda, Ermeni Dili ve Edebiyatına tam vakıf insanlarımızın sayısı hızla azalmaktadır (11.10.1996.s:6). Öğretmenler Vakfı'nın yavaş temposu, eğitimde maddiyat, Eğitim Şurası'nın yetersizliği, okullarımızın yeniden yapılandırılması gerekliliği, Ermenice öğretimi gibi sorunlar devam etmektedir (18.10.1996.s:7). 1924'te eğitimine son ve-

ren Sahak-Mesrob İlkokulu, 1987 yılına kadar sokak satıcılarının barınağı olmuş; okul aynı yılın 3 Eylül günü sabaha karşı yıkılmıştır (25.10.1996.s:3). Kuruluş amacı rahibe yetiştirmek olan Anarathıgutyun Okulu, maddi yetersizliklerden ötürü, bugün ressamlarca atölye olarak kullanılıyor (01.11.1996.s:3).

Politikacılar, yıllardır eğitime köklü bir çözüm getiremediler. Her yıl değişen okul kitapları, dengesiz bir çizelge, öğretmensiz öğrenciler, namus ve uyuşturucu belası ile çalkalanan okullar (15.11.1996.s:2). 60'lı yıllarda, Kadıköy Anarathıgutyun, öğrencilerine kolej seviyesinde eğitim vererek, onları İlkokul sonrası bu okullara yetiştirmek için kurslar düzenlemiş, fakat baskılara dayanamayıp kapanmıştır (15.11.1996.s:3). Kuşku ve merak, bugünkü eğitim sisteminin eksik iki temel unsurudur. Bunların olmaması yaratıcılığı engelliyor (22.11.1996.s:7). Pangaltı Mihitryan Lisesi ve Aramyan Ortaokulu'nda, Öğretmenler Günü kutlamalarında Ermenice şiir okunmasının engellemesine velilerin tepkisi büyüyor (29.11.1996.s:2). Adı Üsküdar'la özdeşleşmiş kültür ve eğitim ocağı olan Berberyan Lisesi kaderine terk edildi. Yerinde villalar yükseliyor (13.12.1996.s:3).

1997 Yılına Ait Bulgular

İstanbul'un en büyük ermeni okulu olarak bilinen Hasköy Nersesyan Okulu, Anadolu'dan gelen çocukların yuvası olmuştu. Haliç köprüsüne kurban gitti (10.01.1997.s:3). 1900'lerin başlarında kurulan Nersesyan Okulu'nun ilk yerinde bugün bir restoran var. Okulun 1937'de terk edilen son binası ise konut olarak kullanılıyor. Birçok okulumuz gibi Kınalıada Nersesyan İlkokulu'nun da kapanış nedeni öğrenci azlığı (07.02.1997.s:3). Azalan okul sayısı, kapanan kurumlarıyla ülkede var olan gelişme ve büyümeden azınlıkların payına bir şey düşmüş değil (21.02.1997.s:7). 1952-1963 yılları arasında en parlak dönemini yaşayan Gedikpaşa Mesropyan İlkokulu'nun binasında bugün öğrenciler değil ayakkabı usta-

ları var. Yine aynı neden: Talep yetersizliği (28.02.1997.s:3).

Azalan nüfus ve artan ekonomik zorluklar, azınlık okullarının geleceğini zorlamakta. Okullarımız bugün çağdaş eğitimin şartlarını yakalayabilmek için gereken maddi olanaktan yoksunlar (28.02.1997.s:7). Atalarımız yüz küsur yıl önce yetmiş haneli köyde bile okul ve kiliseyi gelir yönünden bağımsız şekilde kurumlaştırmışlardır. Mirasımıza sahip çıkalım (14.03.1997.s:2). Vakıflarımız icabında, ülkemizde yaşayan ve ülkeye bağlı bulunan, hizmet vermek isteyen Ermeni gençlere burs verebilecek genişliğe kavuşmalıdır (14.03.1997.s:6). 8 yıllık uygulamanın bazı cemaat okullarını kapanma tehlikesi ile tehdit ederken, bu okullardaki öğrencilerimizin diğer okullara kaymasıyla, şu an zaten söz konusu olan kontenjan sorunu, bizleri daha fazla zorlayacak (28.03.1997.s:6). Surp Haç Lisesi Vakfı seçim izni verilmediği için, 1981'den günümüze kadar, aynı yönetim kurulunca yönetilmiştir. Bu durumun Vakıflar hukuku açısından bir açıklaması var mıdır? (02.05.1997.s:2).

Asırlardır cemaatimize eğitim ve öğretim hizmeti vermiş okullarımızdan bazıları, öğrenci azlığı nedeni ile görkemli günlerini geride bırakmış, kapanmış. Yenikapı Hayganuş Okulu da bunlardan biridir (02.05.1997.s:7). Sovyet döneminde eğitim ve sağlık hizmetleri ücretsizdi, işsizlik yoktu ve güvenlik hüküm sürüyordu. Bugün Ermenistan Cumhuriyeti halkının önemli bir kısmı, kaybolan bu cenneti yeniden bulma arayışı içerisinde (18.07.1997.s:12). Hemen tüm okullarımızda sınırlı sayıda kitapların yer aldığı ve okul kütüphanesi diye nitelendirdiğimiz kitaplıklar mevcut. Ancak bunların çoğunluğunun Ermenice kitap ve kaynaklarla fazla bir ilgisi yok (01.08.1997.s:5). Ruhban Okulu için Türkiye'ye ambargo. ABD, azınlıkların din özgürlüğünü inceleyecek ve bunu ihlal eden ülkelere ambargo koyma yetkisine sahip olacak (26.09.1997.s:6). Azınlıkların öğretmen yetiştirebilmeleri için, herhangi

özel bir kurumları ve yüksek okulları bulunmuyor (03.10.1997.s:1). Bugün okullarımızda "dohmik girtutyun" adıyla savunulan olgu içerisinde, sadece Ermenice dilinin kendi girmekte, kültürümüzün diğer öğeleri olan edebiyatımız, tarihimiz, müziğimiz, tiyatromuz, folklorumuz gibi dohmik gereksinmenin tamamlayıcıları ders olarak hiç yer almamakta ya da geçiştirici, çoğu kez de kaçamak sosyal faaliyetler çerçevesinde uygulama alanı bulmaktadır (28.11.1997.s:6).

1998 Yılına Ait Bulgular

Son yedi yıla varan veriler, ilkokullarımıza kaydolan öğrenci sayısının % 40 oranında azaldığını göstermektedir (27.02.1998.s:9). Vakıf yönetim kurullarının birlikte hareket ederek cemaat okullarımızın bugünkü öğretmenlerin ve gelecekte öğretmenlik hizmetini üstlenecek kişilerin, genel kültür düzeyini artırma amaçlı çalışmalar yapmaları gerekmektedir (27.02.1998.s:9). Ermeni okullarının bir kısmında, Türkçe kültür dersleri boş geçiyor (06.03.1998.s:1). İlkokulu devlet okullarında okuyan ve ilköğretimi cemaat okullarında tamamlamak için nakil yapmak isteyen bazı öğrenciler İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yasağı ile karşılaştı (25.10.1998.s:1).

1999 Yılına Ait Bulgular

Bomonti Mihitryan Okulu, kiracısı olduğu binasından apar topar dışarı atıldı. 36 Beyannamesi bir kez daha vurdu (05.02.1999.s:1). Azınlık okullarına yönelik getirilen yönetmelikte okul müdürü, Milli Eğitim Bakanlığı'nca atanan müdür yardımcısı karşısında ikinci plana atılıyor (02.07.1999.s:11). Feriköy Okulu'nda yaşanan son gelişmeler eğitim yaşantımızdaki plansızlığın en çarpıcı göstergesi oldu. Sekiz öğretmen açıkta kaldı. Neden olarak, okul bütçesinin yetersizliği gösterildi. Öğrenci sayısındaki azalma nedeni ile fazla şubeli sınıflar birleştirilmeyi planlıyor (23.07.1999.s:1).

Bomonti Mihtaryan Okulu, yeniden kazanıldı (30.07.1999.s:1).

Görüldüğü ve yaşandığı gibi, öğretmenlik mesleğinin manevi tatmin dışında hem maddi açıdan, hem de itibar açısından pek de özenilecek yanı kalmamıştır (03.10.1999.s:2). Türkiye genelinde yaklaşık 15 milyon öğrenciye 500 bin civarında öğretmen eğitim verecek. Cemaat okulları 3.777 öğrenci ve 367 öğretmenle eğitime başlıyor. Türkçe ve kültür derslerinde yine öğretmen açığı var (17.10.1999.s:1). Hillary Clinton, Amerika'daki Yunan ve Rum lobilerinin desteğini almak için, Ruhban Okulu'nun açılması yönünde çalıştığı ifade ediliyor (08.10.1999.s:9). Azınlıklara ait okullarda yönetmelik karmaşası yaşanıyor. Mevcut yönetmelikte müdür ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın atadığı müdür yardımcısı arasında sicil amirliği yönünden ciddi bir yetki karmaşası var (17.12.1999.s:12).

10

Cumhuriyet tarihinde kurulmuş ilk cemaat vakfı olan "Surp Haç Tıbrebank, yeni adıyla Surp Haç Ermeni Lisesi, sancılı bir bekleyiş içerisinde. Dört dönem, yaklaşık 20 yıl boyunca okulun yasal statüsünde bazı belirsizlikler olduğunu ileri sürerek yeni yönetim kurulu seçimlerine izin vermeyen bürokrasi, harekete geçme yolunda (24.12.1999.s:11).

2000 Yılına Ait Bulgular

Rum Okulu açılmıyor. Sadece azınlıklara İlahiyat Fakültesi bünyesinde Hıristiyanlık ve Yahudilik alanında yüksek öğrenim imkanı sunuluyor (07.01.2000.s:9). Gelecek öğretim yılından itibaren Ankara Üniversitesi bünyesinde, Ermeni Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı kuruluyor (14.01.2000.s:1). İstanbul Üniversitesi'nde kurulacak Ermeni Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ermenice öğretmeni yetiştirmekte büyük sıkıntı çeken eğitim çevrelerimizi de bir nebze rahatlatılabilecektir (14.01.2000.s:1). Cemaat okullarında Hayat Bilgisi derslerinin Ermenice okutulup okutulamayacağı belirlilik kazanamadı

(11.02.2000.s:1). Zeka özürülülerin eğitimi adına, cemaat okulları imkanları bakımından her okul için ayrı uzman, yetişmiş öğretmenler, personel ve sınıf ayırmak mümkün olmayacağından, özürülü çocuklarımızı tek bir okula toplama düşüncesi daha mümkün gözükmektedir (25.02.2000.s:2).

Sırp Haç Lisesi cephesinde yaşanan son gelişmeler, 20 yıl önce seçilmiş ve onaylanmış son belgeli yöneticilerin de yetkisiz olduğunun tebliğ edilmesi ile arapsaçına döndü (03.03.2000.s:1). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında farklı dinler ve uluslar aşağılanıyor (14.04.2000.s:1). Araştırmacı yazar İsa Karataş'ın 'Ağacı Yaşken Eğdiler' kitabı, okullarda okutulan çeşitli din kültürü ve ahlak bilgisi kitaplarının yanlışlarını ve yer yer ırkçı yaklaşımlarını gözler önüne seriyor (05.05.2000. s:4). Yıllardır yeni bir ders kitabı üretmediler. Bunca yıldır Ermenice okutulan 'Hayat Bilgisi Dersi' nin yönetim beceriksizlikleri yüzünden, bu dönem Türkçe okutulmasında en büyük beceriksizliği gösterdiler (14.07.2000.s:11). Türkiye Ermenileri Patriği 2. Mesrob'un, Topkapı Levon-Vartuhyan İlköğretim Okulu'nda vakıf yönetimince yürütülen onarım ve genişleme çalışmalarının karşısında olduğunu açıklamaması, cemaatin eğitim yaşantısındaki önemli bir yarayı gündeme taşıdı (21.07.2000.s:1). Okullarımızın öğrenci sayıları nüfusumuzdan daha hızlı azalıyor. 1973 yılında öğrenci sayımız 29 okulda 7329, 25 yıl sonra 1998'de 19 okulda 3806 (18.08.2000.s:3). ABD'deki Ermeni Soykırımı tasarısı tartışmaları, Türkiye'de bilimsel bir kuruluşun gerekliliğini gündeme getirdi. Ermeni Araştırmaları Enstitüsü kuruluyor (27.09.2000.s:1).

2001 Yılına Ait Bulgular

TUSİAD tarafından hazırlanan raporda, 'Kadın Erkek Eşitliğine Yürüyüş' raporuna göre, Türkiye'de kadınların okur- yazarlık oranı da azınlık ve yabancı okullarının altında kaldı (19.01.2001. s:1). 1985 yılında yapılan seçim sonrasında Vakıflar Genel Müdürlü-

ğü'nden gelen uyarı sonucu, Cumhuriyet sonrası Azınlık Vakfı kurulamayacağı gerekçesiyle Tibrevank 'a yeni yönetici seçilemedi. Son olarak vakıfın herhangi bir resmiyetinin olmadığı ifade edildi (09.03.2001.s:1). Makruhyan Okulu'nun kaderini Ankara'dan gelecek haber belirleyecek. Cemaatin semtten çekilmesinden sonra, okul 1983'de kapandı (29.06.2001.s:3). Hripsimyantz Okulu, dayanışma konusundaki duyarsızlığın neticesinde yok olmaya mahkum edilmiştir (06.07.2001.s:3).

Coğrafya kitabı tartışma yarattı. Kitap, Anadolu'daki göç hareketlerini de köle, gayrimüslim ve Müslüman olarak sınıflandırıyor (13.07.2001.s:1). Büyükdere kilisesine bağlı Surp Sahak Mesrop İlkokulu, bugün varlığını bir ev olarak sürdürüyor (13.07.2001.s:3). Eğitsel, sosyal-kültürel ve dinsel yaşantısını tamamıyla öz kaynaklarından karşılayan ve Devlet'ten tek bir kuruluş yardım alamayan Azınlıklar da ülkenin içinde bulunduğu bu krizden paylarını fazlasıyla alıyorlar (20.07.2001.s:1). Lozan Konferansı'nda devlet, azınlıkların din eğitimi için belli payın ayrılacağını yüklenmiştir. Buna rağmen devlet, azınlıklara dini eğitimleri konusunda bırakın belli payı vermeyi, ruhban okullarını laiklik ilkesine aykırı oldukları gerekçesi ile kapatmaktadır. Okullarda okutulan ders kitaplarında yer alan ifadelerde azınlıklar aşağılanmakta, ırk ayrımcılığı yapılmakta, öğrenciler yanlış yönlendirilmektedir (20.07.2001. s:2).

Ermeni dilini, kültürünü, dinini öğretemeyen bir Ermeni azınlık okulu kavramı ısrarla ret edilmelidir.Çocuğunu yabancı okul veya kolejlere kaydettiren yönetici modeli kesinlikle benimsenmemelidir (24.08.2001.s:1). Yeni eğitim dönemi başladı, okullarımızda toplam mevcut bu yıl da 200 öğrenci eksildi (14.10.2001.s:1). Eğitim kadrosunda şu ana kadar 12 öğretmen ve bir rehber eğitimci açığı tespit ettik (21.10.2001.s:3). Tibrevank'la Kalfayan birleşme sürecinde. Üsküdar'da üç yıl öncesine kadar dört eğitim kurumumuz

vardı, proje gerçekleşirse okul sayısı bire inecek (30.11.2001.s:1).

2002 Yılına Ait Bulgular

Eski Mamigonyan Okulu'nun harabe binası, Oya Aşlak adlı kişiye bırakıldı, varılan anlaşma ile 18 aylık kullanım hakkı verildi (01.03.2002.s:3). Rum Ortodoks Patriği Bartholomeos'un ABD'ye yaptığı ziyaretin ardından, Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması sorunu ve Ekümeniklik sıfatı, basının gündeminde bir kez daha yer aldı (22.03.2002.s:9). Türkiye, Ermeni Soykırımını konusunda yeni bir atığa geçiyor. Devletin yüksek kademelelerinde oluşan anlayış çerçevesinde, Ermeni sorunu ilköğretimden itibaren sosyal bilgiler ve ders kitaplarında işlenecek (12.04.2002.s:1).

Türkiye, Ermenistan'ın gerisinde. Türkiye; demokrasi, ekonomi, yaşam kalitesi ve eğitim durumu gibi kıstaslarla değerlendirilen insani gelişmişlik sıralamasında 173 ülkeden 85'inci sırada yer aldı (02.08.2002.s:9). Endişe verici gelişme. Ermeni, Yunan-Pontus ve Süryaniler ile ilgili tartışmalı konular okullarımızda tek yanlı olarak okutulacak (09.08.2002.s:1). Dil eğitimine yeni yönetmelik. AB Uyum Yasaları çerçevesinde kabul edilen maddeye göre, Ermenice dil kursu açmak için de engel bulunuyor (09.08.2002.s:1). Cemaat kurumlarının yönetim kadroları, temini giderek güçleşen okul bütçelerine daha geniş bir katılım sağlamak için öğrenci velileri ve hayırseverlere sesleniyor (09.08.2002.s:3).

Önceki uygulamalarda, babası Ermeni, annesi <Diğer> olan çocukları Ermeni okullarına kaydettirebiliyor, ancak annesi Ermeni, babası <Diğer> olanlar bu haktan yararlanamıyordu. Medeni Kanun'un yeni hali bu eşitsizliği ortadan kaldıracak açılımı sağlıyor (16.08.2002. s:1). Öğrenci sayımızdaki düşüş, yeni öğretim yılında da hız kesmedi. Geçen yıla oranla 100'ü aşkın öğrenci daha eksildik (20.10.2002.s:1). Okullarımızdaki öğretmen açığının neredeyse tümü Türkçe Kültür öğretmenlerinden kaynaklanıyor

(27.10.2002.s:3). Yeşilköy Kilisesi Vakfı, bu haftaki madağında kendilerini bekleyen sorunu gündeme getirdi: Okul binamız yetmiyor (20.12.2002.s:3).

2003 Yılına Ait Bulgular

Ermeni soykırımı iddiaları ilköğretim okulları ve liselerin ardından, üniversitelerin de bünyesine alındı (03.01.2003.s:1). Okullardaki giderleri kısıtlayarak tasarrufa giden yöneticiler, eğitim kalitesinden de ödün vermemek için çalışmalarını sürdürüyor (24.01.2003.s:3). Tibrevank okulunun yönetimine 20 yılı aşkın bir süredir yönetici atanmıyor (07.02.2003.s:1). Sehven onaylanan Surp Haç Tibrevank Ermeni Ruhban Okulu Vakfı, ya da Surp Haç Ermeni Lisesi Vakfı adına tescil edilen taşınmaz mallar aslında Surp Haç Kilisesi ve Okulları Vakfı'na aittir. Bu yanlışlık düzeltilerek taşınmaz malların da gerçeğe uygun olarak okulla beraber Surp Haç Kilisesi ve Okulları Vakfı adına tescili gerekir (07.02.2003.s:2). Azınlık vakıflarına mülk edinme hakkı veren yasanın yürürlüğe girmesinin üzerinden daha bir ay bile geçmeden Ermenilere ait bir okul binası ve gayrimenkul, cemaatin elinden alınıp Hazine'ye devredilmek isteniyor (07.03.2003.s:8).

Üç yıl önce eğitime ara veren Üsküdar Nersesyan Yermonyanyan Okulu, hala öğrencilerini bekliyor (11.04.2003.s:3). MEB, Ermeni okullarının da yer aldığı tüm okullardan, Ermeni iddialarının asılsız olduğu temasını işleyen konferanslar ve kompozisyon yarışması istiyor (09.05.2003.s:1). MEB, Ermeni okullarının da yer aldığı tüm okullardan, Ermeni iddialarının asılsız olduğu temasını işleyen konferanslar ve kompozisyon yarışmasında çocuklar siyasete alet ediliyor (30.05.2003.s:8). Kilis'te 'Asılsız Ermeni Soykırımı İddiası konferansında soru soran öğretmen tutuklanarak cezaevine kondu (06.06.2003.s:8). Dışişleri Bakanı ile görüşen Patrik Bartholomeos, taleplerini yineledi: Ruhban Okulu açılmalı (15.06.2003.s:1).

Yazık ki eğitim yaşantımızın nefer kurumlarından Karagözyan, vakıf yönetiminin azledilmesinin ardından doğan yasal yönetim boşluğunun sıkıntısı ile karşılıyor yeni dönemi (29.08.2003.s:1). Tarih dersi kitapları Ermeni sorunu ile yüklü. Ermeni soykırımı iddialarını çürütmek adına tarih kitapları karşı propaganda ile dolu (12.10.2003.s:1). Anayasada, insan haklarına saygılı, demokratik bir hukuk devleti olduğu yazılmış bir ülkenin eğitiminde, tarihe ve dolayısıyla günümüze; biz ve onlar ekseninde bakan, tertemiz beyinlere, ırkçılık, düşmanlık, ayrımcılık aşıl原因 bir müfredat uygulanamaz (12.10.2003.s:1). Geçtiğimiz 7 yıl boyunca sürekli azalma gösteren öğrenci sayımız, bu yıl daha da geriledi (19.10.2003.s:1). Bakırköy'de yüzler güldü. Geniş kapsamlı restorasyon geçiren okulun bütçesi denkleştirildi (07.11.2003.s:3).

İlk ve Orta öğretime ait 190 ders kitabı üzerinde yapılan taramalardan çıkan acı sonuç: 4000 aşkın sorun var. Kitaplar insan haklarına aykırı (12.12.2003.s:1). Ders kitabı mı dua kitabı mı? (19.12.2003.s:8). Azınlık toplumlarının dini önderlikleri, cemaat vakıflarından sorumlu 'üst kuruluş tüzel kişiliği'ne dönüşüyor. Kanunun yürürlüğe girmesiyle Patriklik, kendisine bağlı cemaat vakıflarını denetleyecek ve her iki yılda bir denetim sonuçlarını Bakanlığa bir rapor olarak bildirecek. Tüzel kişilik kazanan Patriklik ise, Dini Kamu Hizmetlerinden sorumlu Devlet Bakanlığı eli ile denetlenecek (26.12.2003.s:1).

2004 Yılına Ait Bulgular

MEB, Alevilik mezhebinin din kültürü ve ahlak bilgisi dersi müfredatına alınması için çalışmalar yürütüyor (13.02.2004.s:1). Medeni Kanun'daki velayet eşitliği nihayet okul kayıtlarına yansıyor. Artık karma evlilikten doğan, dileyen tüm çocuklar Ermeni Okulu'nda okuyabilecek (14.05.2004.s:1). Gayrimüslim azınlıkların diniyle ilişkisizliği. Ne onlar için 'Papaz-Rahip Liseleri' açılmış, ne din adamları devlet eliyle yetiştirilmiştir (11.06.2004.s:12). Heybeliada Ruhban

Okulu'na yeşil ışık. Katolik cemaatin Başbakanla teması. AB uyum yasalarında azınlıkların dini hakları için Hükümet'ten atılım (25.06.2004.s:1). Panaltı Anarat Hıgutyun Okulu, önümüzdeki yıldan itibaren bütçe ve öğrenci yetersizliği nedeniyle kapısına kilit vurulacak (09.07.2004.s:1).

Bir eşitsizlik daha kalkma aşamasında. Azınlık okullarında Müdür Başyardımcısı görevine, azınlık mensubu öğretmenler de getirilebilecek (16.07.2004.s:1). Tartışmalı Ermeni sorunu, yeni öğretim yılından itibaren türkü ve şarkılarla irdelenecek konular arasında yerini aldı (06.08.2004.s:1). Yeni eğitim yılına hevesle hazırlanan okul yönetimlerimizin, velilerden tek beklentileri çocuklarını okullarımıza kaydetmeleri. En büyük sıkıntı, velilerin öğrencileri yabancı kolej ve okullara gönderme eğilimi (20.08.2004.s:1). Okullarımızın iş adamı zihniyeti ile yönetildiğinin en önemli göstergelerinden biri de dışa ürün ihraç etme anlayışının eğitim yaşantımızda da baskın kalması. Bir ilköğretim okulumuzun bu yıl mezun olan 25 civarındaki mezundan sadece 8'i Ermeni liselerine devam ediyor, diğerleri kolejlere ihraç (03.10.2004.s:12). Pangaltı Anarat Hıgutyun'a öğretmen atanamadığından, veliler çaresiz kaldı. Öğrencileri de dağıldı (15.10.2004.s:1). Getronagan destek arıyor. Öğrencilerden yüzde 15'inin burslu olarak eğitim gördüğü ancak okulda öğrenci velilerinin teberrularıyla bütçe giderlerinin yarısını karşılayabildiklerini belirten yöneticiler, kalan bütçe açığını da Madağ gelirleriyle dengelemeyi hedefliyorlar (26.11.2004.s:3).

2005 Yılına Ait Bulgular

Tarih Vakfı ve Türkiye Bilimler Akademisi tarafından, 2002'nin Mayıs ayında başlatılan 'Ders kitaplarında İnsan Hakları Projesi' kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulmak üzere bir rapor hazırlandı. İnceleme sonucu din, ırk ve cinsiyet ayrımcılığı yapan 4 bin unsur tespit edildi (11.02.2005.s:1). Topkapı Okulu kapanmaktan kurtuluyor. Tanınmış hayırsever Monik Ergan yönetime

talip olduğunu açıkladı (01.04.2005.s:1). Türkiye Ermeni Toplumunun eğitim dünyasına ilişkin toplam geliri, mevcut okullarını ayakta tutabilecek yeterliliktedir ancak gelir adil dağıtılmadığı, her bir kurum kendi başına derebeylik tasladığı ve şeffaf olmadığı için kimi okullarımız diğerlerinden daha güçsüz durumdadır (01.04.2005.s:1). Kumkapı'da Surp Haç Tıbrevank için açılan Sevgi Sofrası'nda bütçe açığının % 60'ı kapatıldı (08.04.2005.s:3). Ermeni sorunu konusunda ilk kez farklı söylemden akademisyenleri buluşturacak olan toplantı, yoğun baskılar nedeni ile yapılamadı (27.05.2005.s:1). Bezciyan Okulu ve Surp Astvadzadzin Kilisesi Vakfı'nın Sevgi Sofrası'nda bütçe açığı fazlasıyla karşılandı (25.10.2005.s:3).

2006 Yılına Ait Bulgular

Gazetecilerin ve bilim adamlarının yargılanacakları yoğun bir haftaya daha giriliyor. İfade özgürlüğü davaları peş peşe (08.02.2006.s:1). Hayırseverler, bu kez Üsküdar'daki köklü kurum Tıbrevank'ın bütçe açığını denkleştirmek için bir araya gelecek (17.02.2006.s:3). Danıştay Surp Haç Ermeni Lisesi Vakfı'nın varlığını var saydı. Tıbrevank'ın yasal statüsü için umut ışığı doğdu (24.03.2006.s:1). Çıkarılacak yasalar arasında Vakıflar ile Özel Okullar Yasası da bulunuyor. 'Türk asıllı' müdür yardımcısı bulundurma şartı kalkıyor (24.03.2006.s:1). Milli Eğitim Bakanlığı, azınlıklara ve yabancı okullara tabelalarında Türk alfabesi kullanma zorunluluğu getiren 1981 tarihli Kurumsal Kimlik Yönetmeliği'ni değiştirmek için çalışma başlattı (14.04.2006.s:8). Öğretmenler derneği başkanı, son zamanlarda okulların öğretmen kadrolarında yapılan değişiklikler ve öğretmen kıyımları konusundaki endişelerini dile getirdi (11.08.2006.s:12).

Türkiye genelinde artan madde bağımlılığı, Ermeni gençliğini de kısıncı altına almak üzere. Özellikle ilköğretim kapılarına kadar inen uyuşturucu niteliğindeki hap satışının ve kullanımının arttığına dikkat çeken

duyarlı kesimler, aileleri dikkatli olmaya çağırıyor (08.10.2006.s:11). Ermeni sorunu artık İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'nin önüne çıkarılan 'dış tehdit' olarak okutulacak (22.10.2006.s:8). Azınlık okullarına yabancı uyruklu öğrencilerin de kabul edilmesine imkan tanıyan cümle, tasarıdan çıkarıldı. Ermenistanlı çocukların eğitim sorunu çözülemedi (29.10.2008.s:1). Azınlık okullarında kültür dersleri öğretmenlerinin ücretlerini ödeyen devlet, diğer öğretmenlerin ücretini niçin ödemez? İstihdam edilmiş personelin ücreti niçin devlet tarafından ödenmez? Öğrencilerin ders kitapları niçin diğer okullardaki gibi devlet tarafından ücretsiz sağlanmaz? (03.11.2006.s:12) Kalfayan'a destek yetersiz. Patrik 2. Mesrob, hayırseverlerin yapmış olduğu yardımlarla bütçe açığının bir kısmının kapandığını duyurarak, geri kalanının da kısa zamanda kapanmasını temenni etti (24.11.2006.s:3). Okullardan hemen her yıl azalan öğrenci sayısına baktığımızda, nüfus sayımımızdaki azalmanın sürdüğünü ileri sürebiliriz (15.12.2006.s:12).

2007 Yılına Ait Bulgular

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye'yi mahkum etti. Mahkeme, azınlık vakıflarının mülkiyet haklarının ihlal edildiğine karar verdi (12.01.2007.s:1). Getronagan'da toplanan bağış miktarı, bütçe açığını kapatmayı hedefliyor (15.02.2007.s:7). Asılsız Soykırım İddiaları ile Mücadele Koordinasyon Kurulu'nda alınan kararlar, okullara gönderildi. Genelgede, soykırım iddialarında tarafsız davranmayan bilim adamları ve medyaya tepki gösterilmesi ve öğrencilere 'Ermenistan'ın Türk kültür ürünlerini yok ettiği, Ermenistan'dan sürülen ya da yok edilen Türk nüfusu ile Türk kültür ürünlerinin anlatılması istendi (04.05.2007.s:1).

Geçen hafta, Ermeni okullarına ölüm tehditleri içeren mektuplar gönderildi. Okul yönetimleri, Emniyet Müdürlüğü ve İl Milli Eğitim müdürlüklerine başvurarak, okullardaki öğrenci ve personelin hayat-

larının güvence altına alınmasını talep etti (18.05.2007.s:1). YÖK'ün yeni yönetmeliği, bilim ve düşünce özgürlüğüne ciddi kısıtlamalar getiriyor (18.05.2007.s:1). 1915 olaylarına ilişkin bir dersin başına 'sözde' ibaresi konmaz ise, YÖK ve Üniversitelerarası Kurul bu tür bir dersi içeren not döküm belgesi nedeni ile Harvard diplomasına denklik vermeyecek (18.05.2007.s:22). Ermeni okullarında okumayan çocuklar, kültürlerinden uzak yetişiyorlar (14.09.2007.s:7). Devletten hiçbir ekonomik destek almayan İstanbul Ermeni toplumunun vakıflarının en önemli gelir kaynağı, Madağ kutlamaları ve açılan Sevgi Sofraları'nda toplanan bağışlardır (21.09.2007.s:7).

Ermeni toplumu, yeni öğretim yılına 3075 öğrenci ve 587 öğretmenle başladı. Azalıyoruz (30.09.2007.s:7). AİHM Alevi aileyi haklı buldu. Zorunlu din dersi özgürlük ihlalidir (12.10.2007.s:2). Ankara, Adana ve Diyarbakır'da öğrenciler, yükselen ırkçı ve milliyetçi dalga ile provakatif saldırılara dikkat çekerek ayrımcılık ve düşmanlık yaratılmaya çalışıldığını dile getirdiler (02.11.2007.s:3). Gayrimüslim okullarda müdür başyardımcısının ve Türk kültürü öğretmenin Müslüman olması şartı kaldırılmalıdır. Hükümet, Lozan kapsamındaki yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmeli ve bu okulların işlerine müdahale etmemelidir (14.12.2007.s:12). Özel okullarda ve kurslarda azınlık dillerinde eğitim yapılmasına ve bu dillerin öğrenilmesine ilişkin tüm yasal ve fiili sınırlamalar kaldırılmalıdır. Yürürlükteki yasa ve yönetmelikler, bu dillerden herhangi birinin kullanımına yönelik olarak ayrımcılık içermemelidir (14.12.2007.s:12). Yeterli talep olduğunda, hükümet, azınlık çocuklarının anadillerini devlet okullarında ikinci dil olarak öğrenmelerini sağlamak üzere bütçe ayrılmalıdır. Hükümet, Türkçe konuşamayan azınlık çocuklarını çoğunlukla eşit düzeye getirmek için, azınlık dillerinde okul öncesi eğitim sunmalıdır (14.12.2007.s:12). Azınlıklara ilişkin ayrımcı ifadeler, uzmanlara ve

azınlık temsilcilerine danışılarak tüm ders kitaplarından çıkarılmalıdır. İlk ve orta dereceli okulların müfredatları, uzmanlara ve azınlık temsilcilerine danışılarak, öğrencilere Türkiye'nin çok kültürlü tarihini ve yapısını öğretecek ve onları azınlık kültürlerine aşina kılacak şekilde gözden geçirerek değiştirmelidir (14.12.2007.s:12). Başta kızlar ve yerlerinden edilenler olmak üzere, azınlık çocuklarının okula devamını arttırmak için önlemler alınmalıdır (14.12.2007.s:12).

2008 Yılına Ait Bulgular

Danıştay 8. Dairesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin mevcut içeriği ile zorunlu tutulmasını hukuka aykırı buldu (15.02.2008.s:3). Kızlarımızın eğitim düzeyi yükseliyor (07.03.2008.s:8). Uzun süreden beri eğitim sistemi ile ilgili çalışmalar yürüten cemaat mensubu bir grubun hazırladığı, eğitim sistemimizdeki aksaklıkları irdeleyen rapora göre, sınıf öğretmenliğini tercih eden öğretmen sayısında görülür bir azalma mevcut. Ermenice eğitim gereçlerinin revize edilmesi ve öğretmen maaşlarının da iyileştirilmesi gerekliliği söz konusu (04.04.2008.s:1). Surp Haç Ermeni Lisesi Vakfı hala tanınmayı bekliyor (16.05.2008.s:4). Tüm Ermeni vakıflarının gelirlerinin toplanacağı bir ortak havuz oluşturma önerisi, Agos'un Ermeni vakıflarla ilgili yazı dizisi kapsamında vakıf yöneticileri tarafından en çok dillendirilen konulardan biri oldu. Eğitim sponsorluğu ailen devreye girmeli (13.06.2008.s:6).

Ermeni okullarında eğitim gören öğrenci sayısının her yıl biraz daha azaldığı, bilinen bir gerçek. Bu azalmanın başlıca nedeni, okullarımızın başarısız olarak nitelendirilmesi ve kolej mezunu öğrencilerin üniversite sınavında daha başarılı olacakları düşüncesiyle özel okullara kaydettirilmeleri (01.08.2008.s:8). Öğrenci sayısı biraz arttı (12.09.2008.s:7). MEB'in ücretsiz kitap kampanyasından azınlık okullarının da yararlanacağına açıklanması ardından, kimi sorunlar yaşandı. Kitapları eksik kalan öğren-

celer, eğitime başlamakta zorlanırken, veliler durumdan rahatsız (19.09.2008.s:7). Yurt dışına çıkan öğrenci, resmi tarihi ezberleyecek (26.10.2008.s:4).

2009 Yılına Ait Bulgular

Okulların, anne-baba ve velilerden, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kurulan e-okul sistemine aktarmak için talep ettiği bilgiler, fişlenme kaygısı yarattı. Formlarda anne-babanın üyesi olduğu dernekler ve sivil toplum örgütleri bile soruluyor (06.02.2009.s:4). Ocak 2008'de yayımlanan bir genelgeyle tarih kitaplarında asılsız veya sözde Ermeni soykırımını yerine 1915 olayları tabirinin kullanılmasını kararlaştıran MEB, okullara dağıttığı 'Sarı Gelin: Ermeni Sorununun İç Yüzü' başlıklı belgeselle, kitaplardan çıkarılan ayrımcı ifadeleri yeniden kullanıyor (13.02.2009.s:1). İstanbul'daki Ermeni, Rum ve Yahudi topluluklarının okulları özel okul statüsüne sahip olmasına karşın, bu statünün getirdiği birtakım haklardan tam anlamıyla yararlanamıyor. Örneğin, diğer özel okullara kayıt için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak yeterliyken, Ermeni okuluna kayıt olabilmek için Ermeni Kilisesi mensubu olduğunuzu kanıtlamanız gerekiyor (13.02.2009.s:20).

Türkiye'deki azınlık okulları, yabancı okullarla aynı statüde değerlendirilerek, bir 'Türk' müdür başyardımcısı bulundurma zorunluluğuna tabi kınıyor. Bu durum kendileri de Türk vatandaşı olan okul müdürlerinin devlet tarafından yabancı olarak görüldüğünü gösteriyor (13.02.2009.s:20). MEB'in dağıttığı kitaplar, öğretmenler tarafından Ermenice diline çevriliyor. Fakat bütçe yetersizliğinden dolayı, fotokopilerden yararlanılma yoluyla yetinilip, çevirilerin kitap olarak öğrencilere sunulma olanağı sağlanamıyor (13.02.2009.s:20). Yüksek okullarımızın bünyesinde Ermeni Dili ve Edebiyatı Kürsüsü olmaması nedeniyle, akademik seviyede Ermenice dil dersi öğretmenleri yetiştirilememektedir. Bu konuda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde veya özel üni-

versitelerin birinde bir an önce bir kürsü kurulmasının önu açılmalıdır (13.02.2009.s:20). Erciyes Üniversitesi'ne Ermenice bölüm izni yok (20.02.2009.s:9). UNESCO, Türkiye'de 18 dilin yok olduğunu ortaya koydu. Batı Ermenicesi raporda kesinlikle yok olan diller arasında yer alıyor (27.02.2009.s:19).

Tüm dünyadaki azınlıkların ve yerli halkların haklarını korumasına yönelik faaliyetlerde bulunan Majority Rights Group, açıkladığı raporda Türkiye hükümetinin, okullarda azınlık çocuklarına karşı, farklı kültür, dil, tarih ve dinlerini yok sayarak yapılan ayrımcılığın durdurulması için harekete geçilmesi gerektiğini bildirdi (20.03.2009.s:6). Bakan Clinton, Türkiye'de Ruhban Okulu'nun yeniden açılmasına verdiği desteği ifade etti (27.03.2009.s:6). Türkiye'nin üvey vakıfları, sorunlarına çözüm bekliyor (15.05.2009.s:4). Clinton: Ruhban Okulu konusunda kararlıyız (29.05.2009.s:6). Anadil üzerindeki yasaklar, dilsel soykırımdır (05.06.2009.s:4). Bakanlık, azınlık okullarında Ermenice, Rumca ve İbranice işlenen derslerin eğitim gereçlerini sağlama kararı aldı (26.06.2009.s:1). En önemli sorunların, yeni öğretmen yetişmemesi, gelişen teknoloji ve yeni eğitsel yöntemlere karşı öğretmenlerin kendilerini geliştirememesi ve vakıfların mali durumlarındaki belirsizlikler olduğunu söyleyen eğitimciler, okulların öğretmensizlik yüzünden kapanabileceğini söyledi (10.07.2009.s:7). MEB, sınıf öğretmeni bulmakta sıkıntı yaşayan Ermeni okulları için yeni bir uygulama başlattı. Bakanlık, branş öğretmenlerine sınıf öğretmenliği yolunu açtı (14.08.2009.s:8).

Ermeni okullarının bütçelerine destek sağlamak amacıyla düzenlenen sevgi sofralarının ilki Samatya'da açılacak. Her geçen gün artan bütçe açıkları, yöneticileri korkutuyor ama her şeye rağmen, gelecekte umutlular (11.09.2009.s:7). Öğrenci sayısında geçen yıla oranla bir düşüş yaşanıyor (25.09.2009.s:9). İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün okullara dağıttığı CD'ler-

deki haritada; Gümrü, Yerevan, Nahçıvan, Kerkük, Musul, Erbil, Batum'un Türkiye sınırları içinde görüldüğü ortaya çıktı. Olayın kamuoyuna yansımaları üzerine MEB, CD'leri toplattı (02.10.2009.s:6). Başkan Obama, Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılmasına ilişkin desteğini yinelediğini bildirdi. (06.11.2009.s:6). Rum İlkokulu binası, AB Genel Sekreterliği'nin İstanbul ofisi olarak hizmet vermeye başladı (11.12.2009.s:5). VADİP toplantısında, okullarda toplam 3 bin öğrencinin eğitim gördüğü, çoğu okulda kapasitenin altında öğrenci bulunduğu, bunun sonucunda öğrenci maliyetlerinin yükseldiğini belirtti (11.12.2009.s:7). Yeşilköy, bütçeyi denkleştiremedi (25.12.2009.s:7).

2010 Yılına Ait Bulgular

Getronagan'da bu yıl ekonomik kriz ile birlikte, bütçe açığının arttığına dikkat çekildi (05.02.2010.s:8). Hayal edelim: Türkiye ile Ermenistan okullarında aynı tarih kitabı okutuluyor (12.02.2010.s:8). Azınlık vakıfları hala beklemede (26.02.2010.s:5). YÖK, Ankara Üniversitesi'nde Ermenice dil eğitimi programı açılmasını kabul etti (16.04.2010.s:5). Düşman Yunan' kitaplardan çıkartılıyor, ya 'Hain Ermeni' ? (14.05.2010.s:6). MEB, özel okullar ile azınlık okullarının haftalık ders çizelgelerinde yeni düzenlemeler yaptı (03.09.2010.s:7). ABD Kongresi'ndeki Helsinki Komisyonu, Ruhban Okulu'nun açılışının ertelenmemesi gerektiğini bildirdi (24.09.2010.s:2).

Kitaplar Ermenice ama isimler değil. Çok kültürlü eğitim böyle olmaz (24.09.2010.s:4). Tarihi Galata Rum Okulu yeniden canlanıyor. Hiçbir akarı olmayan okulun, son seçimlerle başa gelen yeni yönetimi, okulun kaderini değiştirmek için yasal olan her türlü yolu zorlayarak maddi kaynak oluşturmaya çalışıyor (01.10.2010.s:14). Protestanların yaşam hakkı tehlikede. Din dersinden muaf tutulmaları için, kimlikte Hıristiyan yazması koşulu getiriliyor (08.10.2010.s:19). Kalfayan Vakfı'nın yönetim kurulu üyesi, yatılı

öğrencilere verdikleri hizmet yelpazesinin genişlediğini, vakfın masrafları kontrol edemez hale geldiğini belirtmiştir (29.10.2010.s:9). Milli Eğitim Bakanlığı, Hıristiyan ve Musevi öğrencilerin, zorunlu din derslerinde okul kütüphanesinde zaman geçirmeleri kararını aldı (10.12.2010.s:6). Tibrevank bütçesini denkleştiremedi (17.12.2010.s:8).

2011 Yılına Ait Bulgular

Patrik Bartholomeos, Ruhban Okulu'nun hukuki dayanak olmaksızın kapatılması üzerinden 40 yıl geçtiğini, okulun yeniden faaliyete geçmesi yönünde yetkililerin sadece umut vaat eden açıklamalarda bulduklarını söyledi (04.03.2011.s:2). Demokratik Toplum Kongresi'nin anadilde eğitim için başlattığı kampanya çerçevesinde toplam 1 milyon 100 bin imza, TBMM Dilekçe Komisyonu'na sunuldu (04.03.2011.s:17). Yeni bir Ermeni vakfı kurmak isteyen Aziz Dağcı, 'Belli bir ırk ya da cemaat mensuplarını desteklemek amacıyla vakıf kurulamaz.' diyen Medeni Kanun'a takıldı (18.03.2011.s:8). Her sabah ilköğretim çağındaki çocuklara okutulan, 'Türküm doğuyum' ile başlayıp, 'Varlığım Türk varlığına armağan olsun' ile biten 'Andımız' yeniden gündemde (08.,4.2011.s:6).

MEB, eğitime ara veren Ermeni okullarına, atıl durumdaki binalarını değerlendirme yolunu açıyor (08.04.2011.s:8). Zorunlu din dersi sorun olmaya devam ediyor. Din dersinden muaf olmasına rağmen sınıfta bırakılan öğrenci, bir üst sınıfa ancak mahkeme kararı ile geçebildi (24.06.2011.s:18).

Okullara ayrı yasa şart. Ermeni ve azınlık okullarının tabi oldukları özel bir yasa yok. Bunlar Milli Eğitim Kanunu'na, Özel Eğitim Kurumları Yasası'na, bununla ilgili yönetmeliğe ve Lozan'a tabiler. Kar amaçlı kurulmuş okullar gibi muamele görüyorlar. Oysa bu okullar özel okul gibi çalışmıyor. Kar amaçları yok; kapılarına gelen bütün Ermeni öğrencileri almak durumundalar (01.07.2011.s:10). MEB İç Denetim Birimi, misyonunu "Türk eğitim sistemine değer

katmak.' olarak belirlediği 2010 yılına ait İç Denetim Faaliyet Raporu'nda eğitim yoluyla asimilasyon için önerilerde bulunuyor. Azınlık okullarında okuyan öğrencilerin, 'Türk ulusunun bir parçası olduğunu hissetmesi' için, bu okullarda çalışan öğretmenlerin hizmet içi eğitimden geçirilmesi gerektiğini belirtiyor (15.07.2011.s:4). KPDS Ermenice mağdurları artırıyor (20.07.2011.s:6). Ermeni toplumunun ara eleman ihtiyacını, meslek liseleri ile doldurabiliriz (05.08.2011.s:11).

Meslek lisesi için ilk adım, komisyon kurmak olabilir." (12.08.2011.s:9) "Ermenistanlı çocuklar, artık misafir öğrenci (09.09.2011.s:7). Son yıllarda okullarda yapılan önemli yatırımlara rağmen, öğrenci sayısında bu yıl da artış yaşanmadı (23.09.2011.s:7). Yeni öğretim yılı öncesinde yayımlanan kanun hükmünde kararname ile MEB yeniden yapılandırıldı. 'Atatürk milliyetçiliğine bağlı vatandaş yetiştirme' ve 'Milli Güvenlik Siyasetine bağlı olma' kuralları kaldırdı (23.09.2011.s:7). MEB Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2009'da ders kitabı olarak okutulmasına izin verdiği 10. sınıf tarih kitabında Süryanilere yönelik ayrımcı ifadeler yankı uyandırdı (30.09.2011.s:3). Kadir Has Üniversitesi'nde Ermenice dil kursu açıldı (11.11.2011.:9). Bu kitaplar, halkları birbirine düşman etmeye yarar (16.12.2011.s:7). Okullarda modern eğitim araç-gereçleri ve altyapının sağlanması, okullara maddi destek sağlanması, Ermenice ders kitapların hazırlanıp eğitime sunulması, ders kitaplarında yer alan ayrımcı ifadelerin kaldırılması, üniversitelerde açılan Ermenice bölümlerine sadece Doğu Ermenicesi değil, Batı Ermenicesi eğitimine de yer verilmesi, Türkiye'de Ermenistanlı öğrencilere somut bir statü sağlanması, Azınlık okulları yönetmeliğinde yeni düzenlemeler yapılması gerekmektedir (23.12.2011.s:9).

2012 Yılına Ait Bulgular

Gökçeada Rum Okulu'nda yenden ders zili çalacak." (13.01.2012.s:12)

“Balat’taki Khorenyan Okulu otel oluyor (03.02.2012.s:8). Vakıflar Meclisi, 1986’da Hazine’ye devredilen Galata Rum İlkokulu binasının ve binanın giriş katındaki dört dükkanın vakfa iade edilmesine karar verdi (10.02.2012.s:12). MEB, Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği’nde değişiklik yaptı. Yönetmelik, beklenen değişiklikleri yerine getirmekten uzak (23.03.2012.s:5). Son seçilmiş yönetimi 1981 yılında göreve gelen ve statü meselesi nedeni ile 1985 yılından beri seçim yapamayan, gayrimenkullerini değerlendiremeyen, eğitim hizmeti vermekte zorlanan Surp Haç Tıbrevank Lisesi Vakfı’nın tüzel kişiliği, Vakıflar Meclisi toplantısında tanındı (20.04.2012.s:7). SBS’nin Sosyal Bilgiler bölümünde Ermenilerin ve Rumların işbirlikçi olarak nitelendirildiği bir soru yer aldı (15.06.2011.s:7).

Mesrobyan Okulu otel olma yolunda (15.06.2012.s:8). Ruhban Okulu, anayasayı bekliyor (13.07.2012.:3). Diyarbakır Sur Belediyesi’nin Ermenice kursuna Diyarbakır Valiliği ve Sur Kaymakamlığı tarafından soruşturma açıldı (28.06.2012.s:7). Ders kitapları onca uyarıya, eleştirel rapora, alternatif önerilere rağmen, düşmanlık aşıl原因an ayrımcı ve ırkçı ifadelerde direniyor (02.11.2012.s:14). MEB, okullarda kılık kıyafet serbestliğinin önünü açtı. Ancak azınlık okulları ve yabancı okullar, yeni uygulamadan muaf tutuldu (30.11.2012.s:7). Tıbrevank Vakfı destek arıyor (30.11.2012.s:8). Topkapı, 650 bin TL olan bütçe açığının denkleştirilmesi için destek arıyor. (07.12.2012.s:8). Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer, Sosyal Bilimler Testi’ne Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi’nden sorular da ekleneceğini belirterek, ‘Azınlık öğrencileri için alternatif sorular yer alacak’ dedi (21.12.2012.s:9). Heybeliada’daki Rum kurumları, Deniz Kuvvetleri’nin elinde (21.12.2012.s:5).

2013 Yılına Ait Bulgular

Ruhban Okulu’nun açılması talebinde geri adım atmayacağız (04.01.2013.s:4).

YGS’ye sayılı günler kala, sınava hazırlanan gayrimüslim öğrenciler, bu yıl sınava dahil edilen ‘Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi’ soruları nedeni ile tedirgin (15.02.2013.s:8). Bir çözüm bulunacak ve Ruhban Okulu açılacaktır (08.02.2013.s:7). TEOG’da yaşanan din soruları tartışmasının ardından, Ermeni okullarından edinilen bilgilere göre, okulların kendi düzenledikleri din dersi sınav sonuçlarını sisteme girilmesine izin verildi. Ancak yönetmelik hala değişmiş değil (09.05.2013.s:9). Ruhban Okulu konusunda Patrikane’nin sabrı tükendi (19.07.2013.s:12). Milli Eğitim’den ifşa skandalı. Aralarında Esayan, Tıbrevank, Pangaltı Mihitryan, Alman ve Avusturya liselerinin de bulunduğu birçok özel okul ve Anadolu lisesi öğrencilerinin kişisel bilgileri internete sızdı (23.08.2013.s:7).

Meslek yüksekokulları da vakıf üniversiteleri de gerekli (23.08.2013.s:7). Azınlık okullarına öğretmensiz, öğrencisiz bırakma politikası uygulandı (20.10.2013.s:9). İstanbul Ermeni toplumunun Ermenice eğitim verebilecek bir vakıf üniversitesi kurulması fikrini bir süredir gazetemizde işliyoruz. Eğitim camiasında geniş yankı uyandıran bu tartışmada, bazı eğitimciler bir vakıf üniversitesi kurulması fikrini desteklerken, bazıları da toplumun böyle bir eğitim kurumu için yeterli kapasitede olmadığını vurguluyor (06.10.2013.s:8). Birkaç haftadır Ermeni toplumunun dil ve kültür ihtiyaçlarını karşılamak üzere kendi imkanlarıyla bir vakıf üniversitesi kurup kuramayacağını uzmanların görüşleri ve yurtdışından modellerle tartışıyoruz. Tam da bugünlerde Rum toplumunda yüksek öğretim alanında yapılan bir atılım dikkat çekiyor. Nüfusu iki bin civarında kalan Türkiyeli Rumlar eğitimde heyecan verici bir girişime imza attılar (20.10.2013.s:7). Gayrimüslim okulları, İttihat ve Terakki döneminde azınlık okulu oldu (04.10.2013.s:8).

Demokratikleşme paketinin hararetle tartışılan başlıklarından biri de 1933’ten bu yana yürürlükte olan Andımız’ın kaldırılması oldu. Milli Eğitim sisteminin en militarist

uygulamalarından biri olan bu ant, kaç kuşaktır küçük çocuklara, henüz geliştiremedikleri kişiliklerinden feragat ederek, varlıklarını Türk varlığına armağan etmelerine salık veriyordu (04.10.2013.s:1). Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması, ancak Atina'da cami ve Batı Trakya'da müftülük seçimine bağlı. Bunlar olursa Ruhban Okulu açılacak (25.10.2013.s:6). Din dersi soruları puanlama sisteminden kaldırılmalı (22.11.2013.s:8). Devlet, azınlık okullarına bütçeden pay ayırılmalı (29.11.2013.s:7). Getronagan'da bütçe büyük ölçüde denkleştirildi (20.12.2013.s:9).

2014 Yılına Ait Bulgular

İlköğretim okullarında okuyan öğrencilerin liselere girişi için uygulanmaya başlanan TEOG sonuçları açıklandı. Azınlık okullarında okuyan öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi sınavları ile ilgili krizi, ülkenin gündeminde (24.01.2014.s:7). «Eğitim-Sen, LGBT için de çalışmalar gerçekleştirecektir (14.02.2014.s:19). Okul döneminin en zorlu dönemlerinden biri liselerdir. Her türlü kalıp anlayış, ders kitaplarındaki düşmanca ifade ve ön yargılarla kuşatılan lise dönemi, homofobi, transfobi ve bifobi açısından da büyük sıkıntılarla dolu (21.02.2012.s:6).

VADİP, Koordinasyon Kurulu imzasıyla merkezi eğitim sistemi çalışmaları ile ilgili girişimlere başladı. Bugün toplumda genel bir yönetsel boşluğun yaşandığı bildirildi (21.02.2014.s:8). VADİP Eğitim Komisyonu'nun raporuna göre, azami iki yıl içinde, Ermeni okulları için toplam 20 anaokulu öğretmeni ve 143 branş öğretmeni ihtiyacı var. Çözüm için burslar oluşturulması, başka okullarla çalışan branş öğretmenlerinin Ermeni okullarında çalışması seçenekleri de gündemde (13.06.2014.s:8). Önümüzdeki yıl 1 Eylül 2015'te dershaneler kapatılacak ya da özel okul haline gelecek. Okulların bir diğer gündemi ise, bundan böyle tüm okulların puanlamaya tabi tutulacak olması. Ermeni okullarının 100 yaşını aşkın binalarının dönüştürülemeyecek olmasının, Ermeni

okulları için dezavantaj oluşturduğu ortada (20.06.2014.s:8). Getronagan'daki çok dilcilik sempozyumunda, dil eğitimi için yeterli malzeme olmadığı belirtildi (27.06.2014.s:8).

Türkiye Ermeni Okulları Birliği Girişimi, çalışmalarını artık Vakıflar Arası Dayanışma ve İletişim Platformu (VADİP) altında gerçekleştirecek. Ermeni okullarında eğitim kalitesinin yükseltilmesi ve öğrenci sayısının artırılması amacıyla merkezi bir yapı oluşturulması hedeflenmişti (21.03.2014.s:7). Genç Hayat Vakfı'nın liseli gençler arasında yaptığı araştırma, öğrencilerin yaklaşık yüzde 5'inin etnik köken veya dinlerinden dolayı şiddete maruz kaldığını ortaya koydu (04.07.2014.s:4). Eğitim alanındaki yönetmelik değişikliğinde, Bakanlık azınlık okullarını unuttu (11.07.2014.s:7).

2. Agonistik Politika Perspektifinde Türkiye'de Yaşayan Ermenilerin Eğitimsel Sorunları Nasıl Çözümlemektedir?

Yıllar bazında kayıt altına alınan veriler incelendiğinde, Türkiye'de yaşayan Ermenilerin eğitimsel sorunlarının dahil edilebileceği dört ana başlık oluşturulabilmektedir. Bunlar: "Azınlık Okulları Mevzuatı ve Yönetmelikler", "Eğitimde Karşılaşılan Maddi Güçlükler", "Anadilde Eğitim" ve "Önyargılar ve Sosyal Hayatta Ayrımcılık" başlıkları olmaktadır. Konu başlıklarının altına getirilen ifadelerin nasıl oluşturulduğuna örnekler vermek gerekirse: "Liselerin Sosyal bölümü öğrencileri isyan ediyor. Barış resimlerinin savaş çağrıları içinde kullanılmasını engellememiz ve bir kitaptaki antisemitist ifadelerin ayıklanması, içinde yaşadığımız toplumda aleyhimize oluşturulan önyargıları değiştirecek kanalların da açık olduğunu göstermiyor mu? (05.04.1996.s:6)" ifadesi, "Önyargılar ve Sosyal Hayatta Ayrımcılık" başlığı altında yerini almıştır. "Anadillerini şu veya bu sebepten bilmeyenler, öğrenemeyenler, konuşamayanlar ve dolayısıyla da yazıp okuyamayanlar. Bu insanların hali acaba

Tablo1- Agos Gazetesinde Yayınlanan Türkiye’de Yaşayan Ermenilerin Eğitimsel Sorunların Konu Başlıkları Bazında Yıllara Göre Oluşumu

Yıllar/Konu Başlıkları	Azınlık Okulları Mevzuat ve Yönetmelikler	Eğitimde Karşılaşılan Maddi Güçlükler	Önyargılar ve Sosyal Hayatta Ayrımcılık	Anadilde Eğitim	Eğitimsel Sorunların Yıllara Göre Toplamı	Yüzdesel Dağılım (%)
1996	11	10	7	8	36	11.40
1997	8	6	6	3	23	7.27
1998	4	1	1	0	6	1.90
1999	7	2	2	0	11	3.48
2000	6	3	3	4	18	5.70
2001	4	8	6	1	19	6.01
2002	4	4	3	2	13	4.11
2003	7	4	6	0	17	5.37
2004	6	4	3	0	13	4.11
2005	2	3	3	0	8	2.53
2006	6	3	2	0	11	3.48
2007	6	3	7	2	18	5.70
2008	5	4	2	1	12	3.80
2009	10	7	6	5	28	8.86
2010	6	4	2	2	14	4.43
2011	11	3	5	4	23	7.27
2012	8	5	3	1	17	5.37
2013	9	2	6	2	19	6.01
2014	5	2	5	0	12	3.80
Toplam	125	78	78	35	316	100

20

nicedir? (19.04.1996.s:2)” ifadesi ve “Özel okullarda ve kurslarda azınlık dillerinde eğitim yapılmasına ve bu dillerin öğrenilmesine ilişkin tüm yasal ve fiili sınırlamalar kaldırılmalıdır; yürürlükteki yasa ve yönetmelikler, bu dillerden herhangi birinin kullanımına yönelik olarak ayrımcılık içermemelidir (14.12.2007.s:12)” cümlesi ise “Anadilde Eğitim” konu başlığı altına yerleştirilmişlerdir. “Devlet, yetmiş küsur yıldır uyguladığı politikalarla, azınlıkları sosyal hayatın büyük bir bölümünden tecrit etmiştir. Bir azınlık mensubu subay olamaz, polis olamaz, azınlık okulları dışında öğretmen olamaz, bürokrat olamaz, memur olamaz ve daha bir sürü şey olamaz ama vergi verir ve askerlik yapar (10.05.1996.s:2)” cümlesi ve “1970’li yıllarda milliyetçi muhafazakar düşüncenin içinde egemen olan tüm azınlık okullarını <ajan okulları> ve gayrimüslimleri de <millet düşmanları> olarak tanımlamanın günümüzde de sürüldüğü görülmektedir (05.07.1996.s:3)>> ifadesi, “Önyargılar ve Sosyal Hayatta Ay-

rımcılık” başlığı altında konuşlandırılmıştır. “Patrik, Türkiye Cumhuriyeti’nin gayrimüslim vatandaşları olarak Müslüman vatandaşlara tanınan din adamı yetiştirme hakkının kendilerine de tanınmasını talep etti (31.05.1996.s:6)” ifadesi ise; “Azınlık Okulları Mevzuatı ve Yönetmelikler” konu alanı altında sayısallaştırılmıştır. “Kuruluş amacı rahibe yetiştirmek olan Anarathıgutyun Okulu, maddi yetersizliklerden ötürü, bugün ressamlarca atölye olarak kullanılıyor (01.11.1996.s:3)” ve “Azalan nüfus ve artan ekonomik zorluklar, azınlık okullarının geleceğini zorlamakta. Okullarımız bugün çağdaş eğitimin şartlarını yakalayabilmek için gereken maddi olanaktan yoksunlar (28.02.1997.s:7)” cümleleri de, “Eğitimde Karşılaşılan Maddi Güçlükler” başlığı altına yerleştirilmiştir.

Bu başlıklara dahil olan sorunların, yıllar içinde görülme sıklıkları Tablo-1 de sayısallaştırılmıştır. Aşağıdaki tabloda, ana haber başlık içeriklerinin analizi yapılmış olup, bir gazete sayısındaki aynı habere ilişkin köşe ya-

zıları sayısal karşılaştırmada karışıklık yaratmamak bakımından dahil edilmemiştir; gazete sayısında ana haber olarak yer almayan eğitim yazılarının bulunduğu koşulda, eğer var ise durum saptayıcı köşe yazıları analize dahil edilmiştir.

Tabloda görüldüğü üzere, Agos gazetesi üzerinden saptanan eğitim sorunları; yıllar bazında dalgalı bir seyir izlemiştir. Yıllara göre bulgular incelendiğinde, meydana gelen sayısal değer azalışlarının, sorunların çözülmüş olduğu yorumunu getiremeyeceği görülmektedir. Günümüze doğru gelinen süreçte, Bakanlık tarafından Türkiye’de yaşayan Ermenilerin eğitim sorunlarını düzeltmek üzere bazı çalışmalar gündeme gelmiş, ne yazık ki istenilen boyuta ulaşılamamıştır.

“Azınlık Okulları Mevzuat ve Yönetmelikler” başlığı, bulguların sorunlar itibarı ile yapılan sayısal karşılaştırmada ilk sıraya yerleşmektedir. 1997 yılında çıkan “Bugün okullarımızda ‘doğmik girtutyun’ adıyla savunulan olgu içerisinde, sadece Ermenice dilinin kendi girmekte, kültürümüzün diğer öğeleri olan edebiyatımız, tarihimiz, müziğimiz, tiyatromuz, folklorumuz gibi doğmik gereksinmenin tamamlayıcıları ders olarak hiç yer almamakta ya da geçiştirici, çoğu kez de kaçamak sosyal faaliyetler çerçevesinde uygulama alanı bulmaktadır.” haberi, 2012 yılında, “Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer, Sosyal Bilimler Testi’ne Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi’nden sorular da ekleneceğini belirterek, ‘Azınlık öğrencileri için alternatif sorular yer alacak’ dedi.” içerikli haberle birlikte; müfredat sorunlarının halledilemediğini göstermiştir. Azınlık okullarında devlet okulları ile özel okullarda uygulanan müfredatın aynısı uygulanmaktadır. Ayrıca azınlık okullarının ders programlarının MEB tarafından onaylanması gerekmektedir ve bu uygulama, esas olarak 1927 yılında başlamıştır. Bu durum, kitapların Ermenice diline tercüme edilmesi ve ders kaynağı temin etme sıkıntısının yanında, kültürel değerleri özümseyememe ve girilen merkezi sınavlarda eğitim dilinin yarattığı dezavantajlı konuma

sebebiyet vermesi bakımından önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda ele alınacak başka bir konu, statüsüzlük sorunudur. Türkiye’de azınlık okullarına ilişkin ayrı bir kanun veya çerçeve yönetmelik bulunmamaktadır. Mevzuatta azınlık okullarına yönelik ayrı bir düzenleme olmaması nedeniyle, vakıflara bağlı olan, dolayısıyla ne devlet okulu ne de özel okul olan azınlık okulları, özel okullara ve zaman zaman yabancılar tarafından açılmış olan özel okullara ilişkin mevzuata uymak durumunda kalmaktadırlar¹⁷. 2009 yılında gazete manşetine taşınan; “İstanbul’daki Ermeni, Rum ve Yahudi topluluklarının okulları özel okul statüsüne sahip olmasına karşın, bu statünün getirdiği birtakım baklardan tam anlamıyla yararlanamıyor. Örneğin, diğer özel okullara kayıt için Türkiye Cumhuriyeti vatan-daşı olmak yeterliyken, Ermeni okuluna kayıt olabilmek için Ermeni Kilisesi mensubu olduğunuzu kanıtlamanız gerekiyor.” haberi, bu durumun yol açtığı çıkmazı göstermektedir. Mart 2012’de kabul edilen “Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği” bu konuda beklentileri karşılamamış, azınlık okullarına ilişkin bir çerçeve yönetmeliğin çıkarılacağına dair umutları azaltmıştır¹⁸.

“Azınlık Okulları Mevzuat ve Yönetmelikler” başlığı altında ele alınabilecek; yönetimde çift başlılık yarattığı savunulan, sistem değişikliğine gidilmesi talep edilen bir diğer sorun da müdür başyardımcısı sorunudur. Bu konu, yıllar içerisinde sorun oluşturmaya devam etmiş, 1999 yılında; “Azınlıklara ait okullarda yönetmelik karmaşası yaşanıyor. Mevcut yönetmelikte müdür ile Milli Eğitim Bakanlığı’nın atadığı müdür yardımcısı arasında sicil amirliği yönünden ciddi bir yetki karmaşası var.”, 2007 yılında; “Gayrimüslim okullarda müdür başyardımcısının ve Türk kültürü öğretmeninin Müslüman olması şartı kaldırılmalıdır. Hükümet, Lozan kapsamındaki yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmeli ve bu okulların içişlerine müdahale etmemelidir.” ve 2009 yılında; “Türkiye’deki azınlık okulları, yaban-

(17) Kaya, a.g.e.,s.79

(18) Kaya, a.g.e.,s.82

cı okullarla aynı statüde değerlendirilerek, bir 'Türk' müdür başyardımcısı bulundurma zorunluluğuna tabi kınıyor. Bu durum kendileri de Türk vatandaşı olan okul müdürlerinin devlet tarafından yabancı olarak görüldüğünü gösteriyor." şeklindeki haberlerle, çözümsüzlüklerin sürdüğü ortaya konmuştur. Azınlık okullarının 1960'lı yıllardan itibaren yaşadıkları, siyasi gelişmelere bağlı olarak bazı yıllarda ağırlaşan ve bugün hala yaşamakta oldukları problemlerden biri, okullarda (Türk) müdür başyardımcılarının varlığıdır. Müdür başyardımcıları, okulda görev yapan Türkçe ve Türkçe kültür dersleri öğretmenlerinden ve verdikleri derslerden sorumlu kişilerdir. Okulun mali hesapları ve genel yönetimi ile sözleşmeli öğretmenler ve azınlık dillerinde verilen derslerden ise müdür sorumludur. Bu ayırım okul yönetiminde çift başlılık yaratmaktadır¹⁹. Bir azınlık okulunun müdürü izinde olduğu zaman, kendisine müdür başyardımcısı vekalet etmektedir, ama müdür başyardımcısının izinde olması durumunda okul müdürü vekalet edememektedir²⁰. Kimi durumlarda, ideolojik çatışmalar da sahnelenmekte; müdür, öğretmen ve öğrenci üzerinde yaptırımlar oluşabilmektedir. Müdür başyardımcıları, azınlık okulları yöneticilerinin görüşleri alınmadan, Valilik tarafından atanmaktadır.

Türkiye'de yaşayan Ermeni toplumunun eğitim başlığı altında bir diğer sorunu da vakıflarla ilgilidir. Ermeni vakıflarının yönetim kadrosu ya da maddi dayanakları konularında yapılan sistem değişiklikleri, Ermeni okullarının maddiyat sıkıntısı çekmelerine ve de toplumsal huzursuzluk yaşamalarına neden olmaktadır. Bu problemlerin yıllardır süregeldiği görülmektedir. 1997 senesinde, "Vakıflarımız icabında, ülkemizde yaşayan ve ülkeye bağlı bulunan, hizmet vermek isteyen Ermeni gençlere burs verebilecek genişliğe kavuşmalıdırlar." ve "Surp Haç Lisesi Vakfı seçim izni verilmediği için, 1981'den günümüze kadar, aynı yönetim kurulunca yönetilmiştir. Bu durumun Vakıflar bukuku açısından bir

açıklaması var mıdır?" haberleri yayınlanmış; 2001 yılında, "1985 yılında yapılan seçim sonrasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden gelen uyarı sonucu, Cumburiyet sonrası Azınlık Vakfı kurulamayacağı gerekçesiyle Tıbrevank'a yeni yönetici seçilemedi. Son olarak vakfın herhangi bir resmîyetinin olmadığı ifade edildi." içeriği gündeme gelmiş; 2003 yılında, "Sebven onaylanan Surp Haç Tıbrevank Ermeni Rubban Okulu Vakfı, ya da Surp Haç Ermeni Lisesi Vakfı adına tescil edilen taşınmaz mallar aslında Surp Haç Kilisesi ve Okulları Vakfı'na aittir. Bu yanlışlık düzeltilerek taşınmaz malların da gerçeğe uygun olarak okulla beraber Surp Haç Kilisesi ve Okulları Vakfı adına tescili gerekir." şeklinde bir tartışma konusu olmuş; 2007 yılında, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye'yi mahkum etti. Mahkeme, azınlık vakıflarının mülkiyet haklarının ihlal edildiğine karar verdi." ve 2009 senesinde "Türkiye'nin üvey vakıfları, sorunlarına çözüm bekliyor." haberleri ile birlikte, sorunların yıllar bazında çözümsüz kaldığı bulgulanmıştır. Türkiye'de yaşayan Ermenilerin başat eğitim sorunlarının, yıllar itibari ile tekrarının belgelenmesi, bir iletişim sorununun ve de bununla bağlantılı olarak, toplumsal entegrasyon probleminin varlığını göstermektedir. Bu bağlamda çağdaş siyaset felsefesinde karşılaşılan Agonistik politika, konu başlıklarının içeriğini oluşturan eğitimsel sorunların çözümünde ışık tutacaktır.

Agonistik terimi, Yunanca savaş, çatışma, mücadele anlamına gelen 'Agon'dan türetilmiş olup; fiziki, psikolojik, felsefi, ideolojik vb. çatışma bağlamında, polemikçi, kavgacı olma durumunu ifade etmektedir²¹. Agonistik model, çok özgün bir kamusal alan kurgusuna can vermektedir. Burada kamusal alan "farklılıklar ile beraber yaşanması"nın olanaklı kılan, dolayısıyla farklılık taleplerinin köktenci kimlik siyasetine dönüşmesini engelleyen bir "dolayım alanı" olarak kabul

(19) Kaya, a.g.e.,s.87

(20) Kaya, a.g.e.,s.89

(21) Ahmet Cevizci, Paradigma Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2005, s.25

edilir. İşte bu farklılıkların beraber yaşamasını olanaklı kılan düşünme tarzı Agonizma; bu temelde kurulmuş kamusal alan da Agonistik kamusal alan olarak adlandırılabilir. Agonistik kamusal alan çatışmalara ihtiyaç duyar, Agonistik modelin kaygısı tutkuları ve ihtilafları bastırmak değil, onlara yer açmak ve sergilenebileceği kurumları teşvik etmektedir²². Çağdaş anlamda Agonistik politikayı, kimlikleri şekillendiren, farklı dışlama alanları yaratan ve de yeni normlar ve dahil etme pratikleri geliştiren dinamik bir iktidar ilişkileri alanı olarak tanımlamak mümkündür. Bu politikayla birlikte temel ilgi, uzlaşmadan çok çatışmaya, rasyonaliteden çok duygulara, tekil olandan çok çoğul olana ve de özcülükten çok olumsuzluğa yönelmiştir²³. Türkiye’de yaşayan Ermenilerin yıllar bazında çözümsüz kalan mevzuat ve yönetmelik sorunları, bu sorunların medyada ele alınması ile halka ulaşabilir kılınmıştır. Sorunların kamuoyu ve politika yapıcılarının dikkatini çekmesi ve yapıcı bir iletişim sürecine girilmesi; Agonistik politikanın öne sürdüğü, yeni normlar oluşturma ve dışlama durumlarından kaçınma felsefesinin gerekliliğini göstermektedir.

Tablo-1’de yapılan sayısallaştırmada “Önyargılar ve Sosyal Hayatta Ayrımcılık” ve “Eğitimde Karşılaşılan Maddi Güçlükler” başlıklarının, bulguların sorunlar itibari ile ikinci sıraya yerleştiği görülmektedir. “Önyargılar ve Sosyal Hayatta Ayrımcılık” başlığı altında; 1996 yılında “Devlet, yetmiş küsur yıldır uyguladığı politikalarla, azınlıkları sosyal hayatın büyük bir bölümünden tecrit etmiştir. Bir azınlık mensubu subay olamaz, polis olamaz, azınlık okulları dışında öğretmen olamaz, bürokrat olamaz, memur olamaz ve daha bir sürü şey olamaz ama vergi verir ve askerlik yapar.” şeklinde ortaya konulan haber, 2009 senesinde, “Ocak 2008’de yayımlanan bir genelgeyle tarih kitaplarında asılsız veya sözde Ermeni soykırımını yerine 1915 olayları tabirinin kullanılmasını kararlaştıran MEB, okullara dağıttığı ‘Sarı Gelin: Ermeni Sorununun İç Yüzü’ başlıklı belgeselle, kitaplardan çıkarılan ayrımcı ifadeleri yeniden

kullanıyor.” haberiyle devam etmiş ve 2014 yılında “Okul döneminin en zorlu dönemeçlerinden biri liselerdir. Her türlü kalıp anlayış, ders kitaplarındaki düşmanca ifade ve ön yargılarla kuşatılan lise dönemi, homofobi, transfobi ve bifobi açısından da büyük sıkıntılarla dolu.” içerikli haber ile aynı doğrultuda seyretmiştir. Bu durum, ön yargılar ve sosyal hayatta ayrımcılık konusunda gelişme kaydedilemediğini göstermektedir. Azınlıklara yönelik bakış açısı, 2011 yılında MEB Rehberlik ve Denetim Başkanlığı tarafından hazırlanan “Yabancı Okullar, Azınlık Okulları, Uluslararası Okullar Denetim Rehberi” nde şu şekilde görülmektedir²⁴: “*Milli Mücadele Dönemi’nde Batılı Devletlerden her türlü yardım ve desteği gören azınlık okulları, Türk Milleti aleyhine birtakım olumsuz faaliyetlerde bulunarak Milli Mücadele’yi baltalamak istemişlerse de bunda başarılı olamamışlardır.*” Veriler analiz edildiğinde, Türkiye’de, azınlıklara yönelik eğitim aşamasında, bir “Ötekileştirme Sorunu” ile karşılaşmaktadır. Stefanos Pasmazoğlu bu durum karşısında, ötekileştirmek yerine bireyin tarihini ve kültürünü tanımak için her türlü çabayı gösteren, yaratıcılığına değer verip onurlandıran ve tutkularını ve ıstıraplarını anlatan bir eğitim ruhu yaratmanın gerekliliğini vurgulamaktadır²⁵.

“Önyargılar ve Sosyal Hayatta Ayrımcılık” konusu, Agonistik politika felsefesine aykırı bir düzlemedir. Nitekim, William E. Connolly Agonizmi, kimliğin ‘öteki’ ve ‘farklılık’ ile karşılaşmasıyla başlayan ikinci kötülük sorununu yatıştırmaya yönelik bir strateji olarak kavramıştır. Ona göre Agonistik demokrasi, kimliğin hayat açısından gerekliliğini olumlar, onun dogma haline getirilmesine

- (22) Suna Güzin Kahraman, Radikal Demokrasi ve Vatandaşlık: Liberal ve Komunitaryan Yaklaşımlarla Bir Karşılaştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, s.90
(23) Andreas Kalyvas, The Democratic Narcissus-The Agonism of the Ancients Compared to that of the (Post) Moderns, Law and Agonistiv Politics, edited by Andrew Schaap, Aldershot: Ashgate, 2009, s.15
(24) Nurcan Kaya-Selçuk Akşin Somel, Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Cilt 3), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2013, s.21
(25) Stefanos Pasmazoğlu, “Ötekilik” Üzerine Bazı Yöntemsel Yorumlar, Tarih Eğitimi ve Tarihte “Öteki” Sorunu, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998, s.11

karşı çıkar ve insan yaşamının çok biçimli çeşitliliğini koruma kaygısını kimlik ve farklılık arasındaki karşılıklı bağımlılık ve mücadele ile birleştirir²⁶. Bir düşünce akımı olarak “*Agonistik politika*” ya da “*Agonizm*” en saf haliyle demokrasi ile yakından ilişkilidir ve siyasal etkinliğin asli unsurları olarak mücadele ve tartışmaya merkezi bir vurguda bulunur²⁷. Değer çoğulculuğu, olumsuzluk, konsensüsel yönelik giderilemez kuşku, temelcilik karşıtlığı, evrensel olan karşısında tikelin savunusu ve kıyaslanmazlık gibi kimi postmodern değer ya da ilkelerin benimsenmesi, çağdaş Agonizmin şekillenmesinde son derece etkili olmuştur. İnsan eylemlerinin üzerinde temellendirileceği tekil, rasyonel, sistematik ve temelde ilkeler arayışında olan araçsalcı Aydınlanma perspektifinden uzaklaşma, beraberinde çeşitlilik ve kıyaslanamazlığın tanınmasını ve birbiriyle uyumlu olmayan ve hatta çatışan hayat tarzlarının varlığının tanınması zorunluluğunu getirmiştir²⁸. Agonistlere göre, iktidar ve çatışma toplumsal ve siyasal alandan sökülüp atılamaz iki temel olgudur. Ancak iktidar ve çatışma olgusunun kaçınılmazlığının tanınması, toplumun belli kesiminin diğerleri üzerindeki hakimiyetinin onaylanması anlamına gelmemektedir. Agonizm, toplumsal ve siyasal alandaki özgürlük vaadini içeren liberal bir umudu muhafaza eder ve açık bir şekilde çoğulcu siyaset anlayışını getirir. Başka bir ifade ile siyasal gerilimlerin toplumda zaruri bir yere sahip olduğunu düşünen Agonistler, bu gerilimin ‘öteki’ ni yok etme mentalitesi ile değil, çok daha özgürlükçü ve çoğulcu bir şekilde ele alınması gerektiğini savunur²⁹. Agonistik politika, özcülüğü reddeder. Çünkü Agonistlerde siyasal olan, tam da toplumsal alanda nihai bir ‘öz’ ün imkansızlığının, yok edilemez karşıtlıklardan oluşan toplumun nihai dikişsizliğinin bir anlatımıdır. Agonistik düşüncede kimlik ve farklılık birbirlerinin oluşturuca uğrakları olarak kavranır. Dolayısıyla Türkiye’de yaşayan Ermenilerin önyargı ve sosyal hayatta ayrımcılık sorunlarının, Agonistik politika bağlamında ele alınması durumunda çözüm sürecine dahil edilebileceği görülmektedir.

“*Eğitimde Karşılaşılan Maddi Güçlükler*” başlığı, Tablo-1’de ikinci sırada yer alan bir başka sorun alanını teşkil etmektedir. Yaşanan eğitimsel sorunlar; öğrencilere yeterli imkanların sunulamamasına, öğrenci kayıplarına ve hatta eğitim kurumlarının kapatılmasına kadar giden bir süreci izleyebilmektedir. Günümüzde, azınlık okullarına devlet bütçesinden pay ayrılmadığı görülmektedir. Ermeni okullarına maddi katkının vakıflar tarafından karşılanması durumu; vakıfların mallarının iade edilmemesi ve vakıf yönetmeliklerinde değişikliklerin yapılması ile zor bir sürece girmiştir. Agos gazetesi yıllar bazında incelendiğinde; 1997 yılında “*Vakıflarımız icabında, ülkemizde yaşayan ve ülkeye bağlı bulunan, hizmet vermek isteyen Ermeni gençlere burs verebilecek genişliğe kavuşmalıdırlar.*” ifadesi haber olmuş, 1999 yılında, “*Cumhuriyet tarihinde kurulmuş ilk cemaat vakfı olan Surp Haç Tibrevank, yeni adıyla Surp Haç Ermeni Lisesi, sancılı bir bekleme içerisinde. Dört dönem, yaklaşık 20 yıl boyunca okulun yasal statüsünde bazı belirsizlikler olduğunu ileri sürerek yeni yönetim kurulu seçimlerine izin vermeyen bürokrasi, harekete geçme yolunda.*” başlığı gündeme gelmiş ve ara haberlerle beraber, 2010 yılında “*Kalfayan Vakfı’nın yönetim kurulu üyesi, yatılı öğrencilere verdikleri hizmet yelpazesinin genişlediğini, vakfın masrafları kontrol edemez hale geldiğini belirtmiştir.*” içeriği ile eğitimsel sorunları yansıtan haberler devam etmiştir. Vakıfların eğitim bütçesini karşılayamama durumları varlığını korumaktadır. 2014 yılındaki bir yazıda; “*Önümüzdeki yıl 1 Eylül 2015’te dersbaneler kapatılacak ya da özel okul haline gelecek. Okulların bir diğer gündemi ise, bundan böyle tüm okulların puanlamaya tabi tutulacak olması. Ermeni okullarının 100 yaşını aşkın binalarının dönüştürülemez olacak olmasının, Ermeni okulları için*

(26) William E. Connolly, Kimlik ve Farklılık Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri (Çeviren: Fatma Lekesizal), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995, s.11

(27) Paul Barry Clarke-Joe Foweraker, Encyclopedia of Democratic Thought, Routledge, 2005, s.7

(28) John Gray, Enlightenment’s Wake: Politics and Culture at the Close of the Modern Age, London and New York, Routledge, 2005, s.37

(29) İnce, a.g.e.,s.27

dezavantaj oluşturduğu ortada.” içeriği yayınlanmış, bütçe sıkıntısı çeken okulların restorasyon masraflarını karşılayabilmelerinin olanaksızlığından söz edilmiştir. Burada, eğitim ekonomisi politikalarının iyi düzenlenemediği ve dezavantajlılık durumunun ortaya çıktığı görülmektedir.

Agonistik düşüncede toplumu bölen ve sökülüp atılamaz bir nitelik taşıyan iktidar ilişkileri asıl olarak antAgonizma kavramı ile ifade edilmektedir³⁰. Laclau ve Mouffe’un düşüncesinde antAgonizma, toplumun imkansızlığını sağlayan bozucu unsurdur ve toplumsalın içerisinde yer alır. Çağdaş Agonistik politika, asıl olarak demokratik toplumsal/siyasal bir düzenin inşa edilmesini amaçlayan siyasal/felsefi bir kuramdır³¹. Agonistik politikanın temel görüşü, demokratik politikaların ‘antAgonizm’i ‘Agonizm’e dönüştürme gerekliliğinde olmasıdır. Agonizm, karşıt görüşlülerin meşru görüşlerini birbirlerine saygı çerçevesinde ele almalarını savunmaktadır³². Demokrasi, doğru ve yanlış oluşumlarının karşıtlığını doğuran antAgonist politikadan, fikir beyanının serbestliğine ve önyargısızlığına geçit teşkil eden Agonistik politikaya evrilmesini gerektirmektedir³³. Böyle bir ortamın oluşturulması, eğitim ekonomisinde var olan dezavantajlılık konumunun ortadan kaldırılması ve iletişim kanallarının açılabilmesi bakımından önem teşkil etmektedir.

“Anadilde Eğitim” başlığı, Tablo-1’de, bulguların sorunlar itibari ile yapılan sayısallaştırmada üçüncü sıraya yerleşmektedir. Bu başlık altında yapılan analizde, yıllar süresince çözüm getirilmeyen konuların varlığını sürdürdüğü görülmektedir. 1996 yılında “Anadillerini şu veya bu sebepten bilmeyenler, öğrenemeyenler, konuşamayanlar ve dolayısıyla da yazıp okuyamayanlar... Bu insanların hali acaba nice?” haberinin çıkması ve 2013 yılında “İstanbul Ermeni toplumunun Ermenice eğitim verebilecek bir vakıf üniversitesi kurulması fikrini bir süredir gazetemizde işliyoruz. Eğitim camiasında geniş yankı uyandıran bu

tartışmada, bazı eğitimciler bir vakıf üniversitesi kurulması fikrini desteklerken, bazıları da toplumun böyle bir eğitim kurumu için yeterli kapasitede olmadığını vurguluyor.” içeriğinin yayınlanması, anadilde eğitim konusunun yıllar itibari ile çözülmemiş bir sorun olduğunu göstermektedir. Azınlıkların anadil ve eğitime ilişkin hakları, Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası ve bölgesel mekanizmaların kabul ettiği sözleşmeler ve belgeler tarafından güvence altına alınan insan hakları arasında yer almaktadır³⁴. Anadilde eğitim sorununun yıllar boyunca çözülemeyen alt dallarından birini, merkezi sınavlar boyutu oluşturmaktadır. Ermenice ders verebilecek öğretmen bulmakta güçlükler yaşanması, sınavın Türkçe yapılması ve Ermenice ders materyal ve kitaplarının teminindeki sorunlar, girilen sınavlarda dezavantajlılık durumu yaratmakta; genel olarak Ermeni dili ve kültürünü özümseyememe sorununu beraberinde getirmektedir.

Azınlıkların ana dil konusundaki sorunlarının çözülmesi, Agonistik politika bağlamında mümkün görünmektedir. Örnek olarak, demokratik zemini sağlamlaştırmak adına Avrupa Birliği; Çokdillilik İçin Stratejik Çerçeve’inde (2005) üye devletlerin; anadilinde ve ilave iki dilde eğitim vermeyi; çokdilliliği teşvik etmeye yönelik, özellikle de göçmen dillerinin öğretilmesini içeren faaliyetlerin uyumunu sağlayacak ve bu faaliyetlere yön verecek ulusal planlar oluşturmayı; yabancı dil öğrenimi için geliştirilmiş öğretmen yetiştirme programları hazırlamayı; yüksek eğitimde çokdilliliği daha fazla araştırmayı; “çokdilli ekonomide” dilleri kullanılmayı tahhüt etmelerini önermektedir. Bu politikalar, kültürel çeşitliliği, eşitliği, barışı sağlamak

(30) Ernesto Laclau, Evrensellik Kimlik ve Özgürleşme (Çeviren: Ertağrul Başer), Birikim Yayınları, İstanbul, s.28

(31) İnce, a.g.e.,s.49

(32) George Crowder, Chantal Mouffe’s Agonistic Democracy, School of Political and International Studies, Flinders University, 2006, 8 September 2014,

(http://www.newcastle.edu.au/Resources/Schools/Economics%20Politics%20and%20Tourism/APSA%202006/POLSOCTHEORY/Crowder,%20George.pdf, s.9

(33) Tim Houwen, Populist Representation and Agonistic Politics, Radbound Universiteit Nijmegen, 2011, 8 September 2014, <https://soc.kuleuven.be/web/files/11/72/W11-183.pdf>, s.19

(34) Kaya, a.g.e.,s.70

yönünde atılmış Agonistik politikalarıdır. Sosyal ilişkilerin ve kimliklerin üstünlükleri göz önüne alınarak, demokratik toplumlarda çok sesliliğin getireceği gücü ön plana çıkarmak Agonistik politika ile birlikte gerçekleştirilebilmektedir³⁵. Sosyal çatışmanın yaşandığı bir arenada, Agonistik politikaya sahip olanlar; demokrasinin pratiği için stratejik, etkili ve estetik bir politik anlayışa ışık tutmaktadırlar³⁶. Agonistik politikayı savunanlar, karşıt görüşlerle birlik olmayı ve farklılıkların ilişkilerine sağlam bir boyut katıp milliyetçiliğin önüne geçtiğini ifade etmektedirler³⁷. Toplum içerisinde çıkan farklı düşünceler ve de sistem eleştirilerinin Agonistik politika perspektifinde çözümlenmesi, eşit hakların sunulması; yani demokrasi anlayışının sistem içerisine entegre edilebilmesi ile mümkündür³⁸ Uluslararası arenada Agonistik politikanın benimsenmesi, net bir teorik zemine ya da hazır bir çözüm reçetesine başvurmadan ziyade; dursal çözümlenmeleri beraberinde getirmektedir. Agonistik anlayışın yorumlanma süreci ve stabil, kapalı bir anlayıştan uzak oluşun getirdiği risk de politik karar alma aşamalarında dikkate alınmaktadır³⁹. Politik risklerin varlığını da hesaba katarak, uzlaşma kanallarını açık tutmak gerekmektedir⁴⁰. Agonistik politikanın toplumsal düzene yansıtılmaması durumunda; sosyal yönden kimi eksikliklerin yaşanması kaçınılmaz olmaktadır. Türkiye’de yaşayan Ermenilerin anadilde eğitim sorunlarının çözümlenmesi, iletişim sürecine farklı düşünce kalıp ve isteklerinin dahil edilmesi yoluyla; Agonistik politika perspektifinde ulaşılabilir görünmektedir.

Türkiye’de yaşayan Ermenilerin eğitim sorunlarının çözümünde Agonistik politikadan yararlanılması; süregelen eğitimsel problemlerin çözümü adına, oluşturulan demokratik ortamı sağlama imkânını sunmaktadır. Agonistik politika; farklı fikirlerden doğacak sinerjiye ve de demokratik atmosferin getirdiği halkçılık anlayışına değer veren bir politikadır.

Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırma bulguları temelinde ulaşılan sonuçlara ve hemen ardından da o sonuç için uygulamacı ve araştırmacılara yönlendirilen önerilere yer verilmiştir.

- Türkiye’nin, eğitim politikalarına ait düzenlemeler yapılırken, uluslararası insan hakları belgelerinde var olan kriterlere uyum sağlayamadığı görülmektedir. Uluslararası ve bölgesel güçlerin onayladığı belgeler ve yapılan sözleşmeler dikkate alınmalı, uygulanmalıdır.

- Lozan Antlaşması’nda imzalanan, azınlıkların eğitimi ile alakalı maddelerin uygulanmadığı görülmektedir. Madde içerikleri tekrar incelenip, gerekli yasal değişiklikler yapılmalıdır.

- Ermenice öğretebilecek öğretmen yetiştirme sıkıntıları çekilmekte, Ermeni okullarının kendi öğretmen açıklarını kendilerinin gidermeleri yolu kapalı bulunmaktadır. Bu durum düzeltilmeli ve azınlık okullarında öğretmenlik yapanlar, devlet memuru olan öğretmenlerle eşit haklara sahip olmalıdırlar.

- Azınlık okullarında, diğer okullardan farklı bir yönetmelik ve kanun uygulamaya ihtiyaç vardır. Okulların farklı özellikleri dikkate alınıp, toplulukların da görüşlerine başvurarak, ayrı bir çerçeve yönetmelik çıkarılmalıdır.

(35) Chantal Mouffe, *Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism*, Political Science Series, Institute of Advance Studies, Vienna, 2000, 8 Eylül 2014, https://www.ihs.ac.at/publications/pol/pw_72.pdf, s.27

(36) Andrew Schaap, *Law and Agonistic Politics*, Edinburgh Centre For Law and Society Series, Ashgate, UK, 2009, S.230

(37) Christa Davis Acampora, *Agonistic Politics and the ‘War on Terror’*, Institute of Advanced Study, Durham University, Volume:2, No:11, 2009, 8 Eylül 2014,

(<https://www.dur.ac.uk/resources/ias/insights/Acampora21May.pdf>, s.4

(38) Manon Westphal, *Applying Principles of Agonistic Politics to Institutional Design*, ECPR General Conference, Glasgow, 2014, 8 Temmuz 2014, <http://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/6a607c02-3a40-493d-abbca0c0bd587551.pdf>, s.19

(39) Paulina Tambakaki, *Agonism in International Relations?*, E-International Relations, 2012, 8 Temmuz 2014, <http://www.e-ir.info/2012/09/18/Agonism-in-international-relations/>

(40) Hannah Wylie, *Agonistic Politics and Reconciliation in Canada*, BCPSA Annual Conference, University of Victoria, 2013, 8 Eylül 2014, <http://www.bcpsa.ca/wp-content/uploads/2013/04/Wylie1.pdf>, s.21

• Azınlık okullarında müdür yardımcısı pozisyonu, sorunlara neden olmaktadır. Bu pozisyon hakkında gerekli incelemelere başlanması gerekmektedir.

• Ermeni okullarında, eğitim materyali ve derslerde okutulacak kitapların ve gerektiğinde uzmanların temini konusunda maddi desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla beraber, okulların fiziksel donanımlarındaki eksikliklerin giderilmesi için de devletin, özel bir bütçe ayırması, kamu ödeneğinden pay vermesi gerekmektedir.

• Ermeni öğrencilere yönelik ötekileştirici ifadelerin ders kitaplarından kaldırılması gerekmektedir. Tarih kitaplarında da, Ermeni tarihinin anlatılmasına; kültürlerinin ve sosyal yaşantılarının öğrencilere sunulması, tarih bilinci kazanmalarına fırsat oluşturulmasına özen gösterilmeli, kendi dillerinde etkinlikler düzenlenmesine imkan tanınmalıdır.

• Ermeni okullarına kayıt için, T.C. vatandaşı olmayan Ermeni öğrencilerin de alınması koşulu getirilmeli, bu konuda verilecek kararlar gerekirse okul yönetimlerine bırakılmalıdır.

• Vakıflara yönelik politikalar değiştirilmeli; Vakıflara maddi olarak destek olunmalı ve de okul kurmak, eğitime ara vermek, okul kapatmak hakkındaki kararlar, vakıfların inisiyatifine bırakılmalıdır. Bu şekilde hem toplumsal huzuru sağlamak, hem de oluşan bürokratik süreç engellerinin önünü kesmek mümkün olacaktır.

• Kamu kurum ve kuruluşları ile azınlık okullarının diyalogu güçlendirilmeli, bu alanda araştırmacı ve yazarlar incelemeler yapmalı, halk var olan eğitimsel sorunlar hakkında daha çok bilgilendirilmelidir.

• Var olan ve oluşturulacak politikalar, Agonistik politika perspektifinde ele alınmalı; sorunlar toplumsal faydacılık anlayışından hareketle çözümlenmelidir. Bu sayede, azınlıkların eğitim sorunları, demokratik bir atmosferde ele alınabilir olacaktır.

Kaynakça

Acampora, Christa Davis (2009) Agonistic Politics and the 'War on Terror', Institute of Advanced Study, Durham University, Volume:2, No:11, 2009, 8 Eylül 2014, <https://www.dur.ac.uk/resources/ias/insights/Acampora21May.pdf>

Aslan, A.Kadir (2001) Eğitimin Toplumsal Temelleri, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı:5

Başargan, Dilek (2013). İstanbul'daki Ermeni Liseleri: 1950-1980, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Büyükkaracı, Süleyman (2003) İstanbul Ermeni Okulları, Yelken Basım, İstanbul.

Cevzici, Ahmet (2012) Eğitim Felsefesi, Say Yayınları, Ankara

Cevzici, Ahmet (2005) Paradigma Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayınları, İstanbul

Clarke, Paul Barry ve Joe Foweraker (2005) Encyclopedia of Democratic Thought, Routledge

Connolly, William E. (1995) Kimlik ve Farklılık Siyasetin Açmazlarına Dair Demokratik Çözüm Önerileri (Çeviren: Fatma Lekesizal), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Crowder, George (2006) Chantal Moufe's Agonistic Democracy, School of Political and International Studies, Flinders University, 8 September 2014,

<http://www.newcastle.edu.au/Resources/Schools/Economics%20Politics%20and%20Tourism/APSA%202006/POLSOCTHEORY/Crowder,%20George.pdf>

Çepni, Salih (2007) Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş, Pegem Yayıncılık

Deri, Mehmet (2009) Türkiye'de Azınlık ve Azınlık Okulları, IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul

Durmuş, Kahraman (2013) Öğretmenlerin ve Mezunların Bakış Açılarında Ermeni Azınlık Okullarında Tarih Öğretimi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Fidan, Nurettin ve Erden, Münire (1996). Eğitim Giriş, Alkım Yayıncılık, Ankara

Fidan, Nurettin (2012) Okulda Öğrenme ve Öğretme, Pegem Akademi, 3.Baskı, 08.09.2014, <http://pegem.net/dosyalar/dokuman/23022012131839%C4%B0internet%20%C3%B6rne%C4%B1.pdf>

Gray, John (2005) Enlightenment's Wake: Politics and Culture at the Close of the Modern Age, London and New York, Routledge

Houwen, Tim (2011) Populist Representation and Agonistic Politics, Radbound Universiteit Nijme-

gan, 8 September 2014, <https://soc.kuleuven.be/web/files/11/72/W11-183.pdf>, s.19

İnce, Murat (2014) *Agonistik Politika*, Atıf Yayınları, İstanbul

Kahraman, Suna Güzin (2004) *Radikal Demokrasi ve Vatandaşlık: Liberal ve Komüniteryan Yaklaşımlarla Bir Karşılaştırma*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Kalyvas, Andreas (2009) *The Democratic Narcissus-The Agonism of the Ancients Compared to that of the Post Moderns, Law and Agonistic Politics*, Edinburgh

Kaya, Nurcan (2013) *Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Cilt 3)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Laclau, Ernesto (2003) *Evrensellik Kimlik ve Özgürleşme (Çeviren: Ertuğrul Başer)*, Birikim Yayınları, İstanbul

Özer, Niyazi (2011) *Eğitimin Felsefi Temelle-*

ri, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 8 Eylül 2014, <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/442/file/ebg-bolum3.pdf>

Somel, Selçuk Akşin ve Nurcan Kaya (2013) *Geçmişten Günümüze Azınlık Okulları: Sorunları ve Çözüm Önerileri-Cilt 3*. Tarih Vakfı, İstanbul.

Pesmazoğlu, Stefanos (1998) “Ötekilik” Üzerine Bazı Yöntemsel Yorumlar, *Tarih Eğitimi ve Tarihte “Öteki” Sorunu*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul

Tully, James (2004) *Strange Multiplicity: Constitutionalism in the Age of Diversity*, Cambridge University Press, Cambridge

Wylie, Hannah (2013) *Agonistic Politics and Reconciliation in Canada*, BCPSA Annual Conference, University of Victoria, 8 Eylül 2014, <http://www.bcpsa.ca/wp-content/uploads/2013/04/Wylie1.pdf>

Yıldırım, Ahmet ve Hasan Şimşek (2008) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5. Baskı)*. Seçkin Yayınları, Ankara.